სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ, ტომი IV
მონაწილეობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში
სახელმძღვანელო მოსწავლეებისთვის

მასალა მოსწავლეებისთვის

1.1 რომელმა არჩევანმა იქონია გავლენა ჩემზე, როგორც ისეთი პიროვნების ჩამოყალიბებაზე, როგორიც დღეს ვარ – და ვინ გააკეთა ეს არჩევანი?
1.2 სამი არჩევანი, რომელიც განსაზღვრავს ჩვენს მომავალს
1.3 სამუშაოს არჩევის ჩემი კრიტერიუმები
1.4 კითხვარი: სამუშაოს შესწავლა სპეციალისტის გამოცდილებაზე დაკვირვებით
2.1 დილემის ცნება
2.2 დილემის ანალიზისა და გადაჭრის საშუალებები
2.3 რა გადაწყვეტილებას მიიღებ? დილემის მაგალითები
2.4 განვიხილავთ დილემას და ვაკეთებთ ჩანაწერებს
2.5 ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948 წლის 10 დეკემბერი)
2.6 ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვეცია ((ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია), შესწორებული მე–11 ოქმით, ოქმები 1, 4, 6 (ამონარიდები)) (1950წლის 4 ნოემბერი)
3.1 თავი 3 „მრავალფეროვნება და პლურალიზმი“ გრაფიკი
3.2 ვმონაწილეობთ დემოკრატიულ საზოგადოებაში – ძირითადი წესები და პრინციპები
3.3 პოლიტიკური პარტიის დაფუძნება
3.4 როგორ უმკლავდება დემოკრატიული პოლიტიკური სისტემა მრავალფეროვნებასა და პლურალიზმს?
3.5 საყოველთაო კეთილდღეობის ცნება: დემოკრატიისა და დიქტატურის განმასხვავებელი ნიშანი
3.6 სოციალური წინააღმდეგობებისა და პოლიტიკური პარტიების სქემა
4.1 მაგალითი: კონფლიქტი მეთევზეთა საზოგადოებაში
4.2 მდგრადი განვითარების მიზნების მოდელი
4.3 მდგრადი განვითარების მოდელს ვარგებთ თევზჭერის თამაშს: როგორ დავიჭიროთ „რაც შეიძლება მეტი თევზი“?
4.4 რა არის ოპტიმალური ბალანსი თევზის რეპროდუქციასა და თეზჭერას შორის
5.1 წესების სისტემის შემუშავების შესახებ კონფერენციისთვის მზადება
5.2 ინსტიტუციურ სტრუქტურაში გასათვალისწინებელი ძირითადი საკითხები
5.3 წესების სისტემათა შედარება
5.4 პროცედურები კონფერენციისთვის – ვერსია–პროექტი
5.5 დასკვნა: რას გვასწავლის ეს თამაშები?
5.6 თავი 4 და 5, შეჯამება
6.1 პოლიტიკური ციკლის მოდელი: პოლიტიკა, როგორც საზოგადოებაში პრობლემის გადაჭრის პროცესი
6.2 პოლიტიკური ციკლი – პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე დაკვირვებისა და მისი შესწავლის საშუალება
6.3 თავი „მთავრობა და პოლიტიკა“ შეჯამება
7.1 უმცირესობისათვის უსამართლოა მაჟორიტარული წესი? მაგალითი
7.2 როგორ ზრუნავს დემოკრატია უმცირესობის დაცვაზე?
7.3 ამოცანა: სპორტული კლუბისთვის წესების სისტემის შემუშავება
7.4 პრეზენტაციის შესახებ ჩანაწერების გაკეთება : მიკროსაზოგადოების წესდების პროექტი
8.1 რჩევები განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით
8.2 დებატებში მონაწილეობის წესები

8.3 გეგმის ბლანკი დებატებში მონაწილე გუნდებისთვის
8.4 გეგმის ბლანკი თავმჯდომარეებისთვის
8.5 ბლანკი აუდიტორიისთვის ჩანაწერების გასაკეთებლად
8.6 სამუშაო ფურცელი ახალი ამბების რეპორტიორებისთვის
9.1 კედლის გაზეთის შექმნა –ვაკეთებთ არჩევანს
9.2 რჩევები კედლის გაზეთის გამოცემისთვის
9.3 რჩევები – როგორ დავწეროთ კარგი სტატია

მასალა მოსწავლეებისთვის 1.1

რომელმა არჩევანმა იქონია გავლენა ჩემზე, როგორც ისეთი პიროვნების ჩამოყალიბებაზე, როგორიც დღეს ვარ – და ვინ გააკეთა ეს არჩევანი?

როგორ გამოვიყენოთ ეს ცხრილი: მოიფიქრეთ რამდენიმე მნიშვნელოვანი არჩევანი, რომელმაც განაპირობა თქვენი ისეთ პიროვნებად ჩამოყალიბება, როგორიც დღეს ხართ. არჩევანი, რომელიც თქვენს მიერ იქნა გაკეთებული ჩაწერეთ ცხრილის ზედა ნახევარში, ხოლო არჩევანი, რომელიც სხვა პირმა გააკეთა, ჩაწერეთ ცხრილის ქვედა ნახევარში. თუ მიიჩნევთ, რომ რომელიმე ამ არჩევანთაგანი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, აღნიშნეთ იგი.

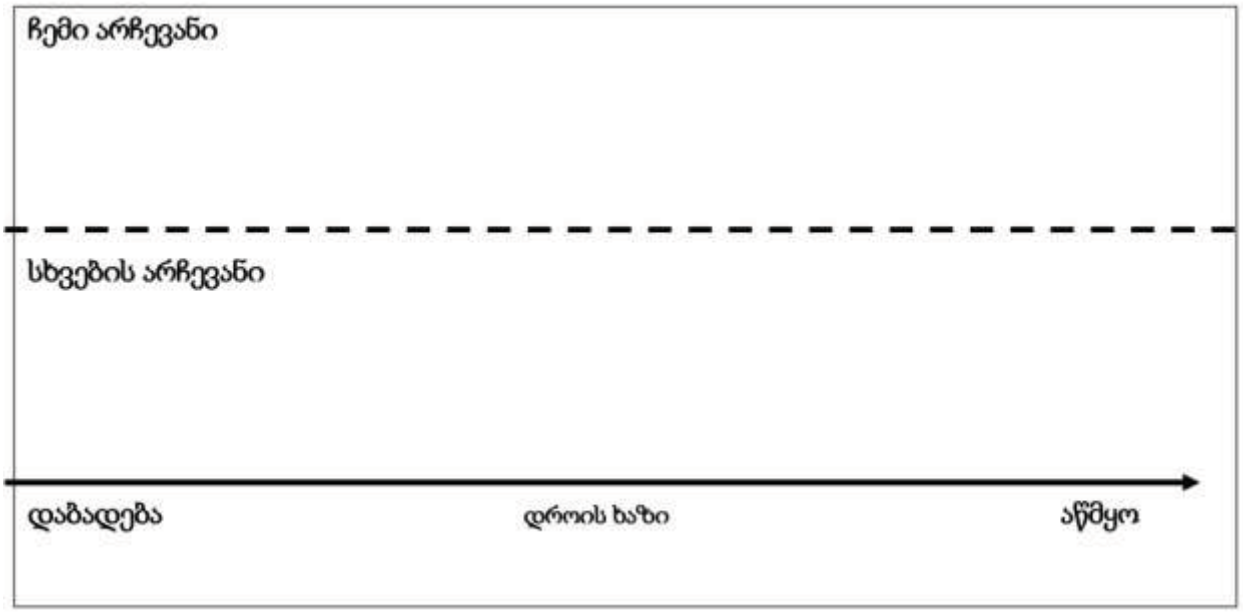

მასალა მოსწავლეებისთვის 1.2
სამი არჩევანი, რომელიც განსაზღვრავს ჩვენ მომავალს

1. **რა არჩევანის საშუალებას გვაძლევს ადამიანის უფლებები?**

„ყველას აქვს თავსუფლების უფლება...“ (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (1950), მუხლი 5).

„ ყველა აქვს ნებაყოფილობით არჩეული სამუშაოს შესრულების გზით საცხოვრებელი სახხრების გამომუშავების შესაძლებლობა.“ (ევროპის სოციალური ქარტია (1996), ნაწილი 1, #1).

„სრულასაკოვნებას მიღწეულ კაცებსა და ქალებს უფლება აქვთ რასის, ეროვნების ან რელიგიის ნიშნით რაიმე შეზღუდვის გარეშე, დაქორწინდნენ და ოჯახი დააფუძნონ...“ (ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948 წელი), მუხლი 16 (1))

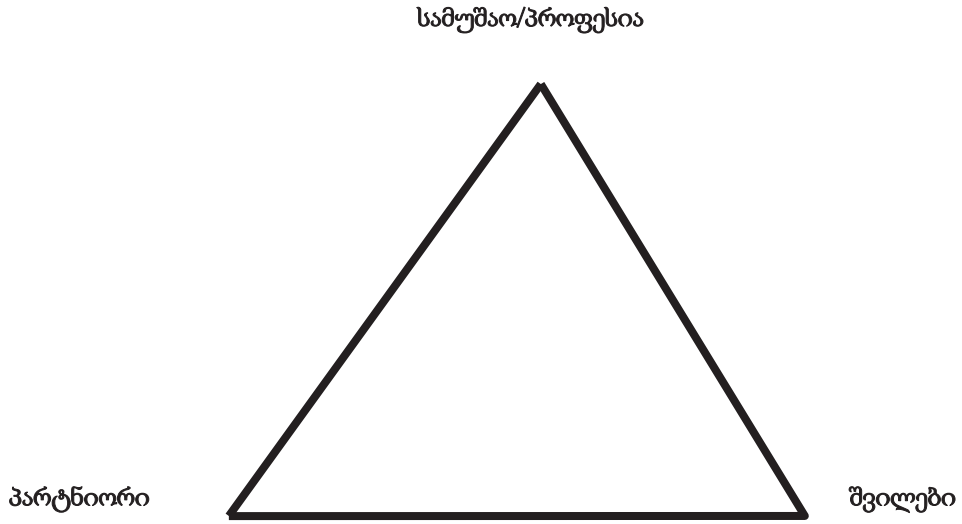

2. **რას ვირჩევ მე? რა არჩევანი გააკეთეს ჩემმა მშობლებმა?**

რას ვირჩევთ მომავლისთვის		**ჩემი არჩევანი**	**დედაჩემის არჩევანი**	**მამაჩემის არჩევანი**
სამივე	პარტნიორი, შვილები და სამუშაო			
სამიდან ორი	პარტნიორი და შვილები			
	პარტნიორი და სამუშაო			
	შვილები და სამუშაო			
სამიდან ერთი	პარტნიორი			
	სამუშაო			
	შვილები			

მასალა მოსწავლეებისთვის 1.3
სამუშაოს არჩევის ჩემი კრიტერიუმები

1. თუ უკვე გაქვთ არჩეული სამუშაო, ჩაწერეთ მიზეზები ქვემოთ მოცემულ ცხრილში, რატომ აირჩიეთ იგი:

სასურველი სამუშაო	ამ სამუშაოს არჩევის ძირითადი მიზეზები	ამ სამუშაოს უარყოფითი მხარე (იმ შემთხვევაში თუ აქვს)

2. დათანხმება ან უარის თქმა შემოთავაზებულ სამუშაოზე (შრომის ბაზრის სიმულაცია)

სამუშაოს შემოთავაზება	მიზეზები, რის გამოც თანხმდებით შემოთავაზებას	მიზეზები, რის გამოც უარს ამბობთ შემოთავაზებაზე

მასალა მოსწავლეებისთვის 1.4

კითხვარი: სამუშაოს შესწავლა სპეციალისტის გამოცდილებაზე დაკვირვებით

მოცემული კითხვარი დაგეხმარებათ დასაწყის ეტაპზე, როდესაც სპეციალისტის გამოცდილებაზე დაკვირვებით სამუშაოს შესწავლის პროექტში მონაწილეობისთვის ემზადებით. თქვენ შეგიძლიათ შეცვალოთ ან განავრცოთ იგი საჭიროებისამებრ. მაგალითად, თუ განზრახული გაქვთ მოხსენების დაწერა თქვენი პორტფოლიოსთვის, შეგიძლიათ იხელმძღვანელოთ მოცემულ კითხვარში შესული ძირითადი კითხვებით, რომელიც დაგეხმარებათ შინაარსის ფორმულირებაში.

ზოგადად, კითხვარი საუკეთესო ინსტრუმენტია სამუშაოს ნათლად ჩამოყალიბებული და დეტალური აღწერისთვის. დღიური უფრო იმ შემთხვევისთვის გამოგადგებათ, თუ გსურთ, ჩანაწერები გააკეთოთ სამუშაოზე თქვენი პირადი გამოცდილების შესახებ მაგ. სტაჟირების განმავლობაში.

1. სამუშაო ადგილი

- ვისთან თანამშრომლობთ? ვინ არის დამოკიდებული თქვენ მიერ შესრულებულ სამუშაოზე? ვის მიერ შესრულებულ სამუშაოზე ხართ დამოკიდებული?
- თქვენი სამუშაო ადგილი ტიპურ „მუშაობ იმისთვის, რომ იმუშაო“ კატეგორიას განეკუთვნება?
- ...

2. პირადი მოვალეობა და სამუშაო პირობები

- რა თანამდებობა გიკავიათ ამ კომპანიაში/ოფისში/...?
- რამდენად გიწევთ თავად გადაწყვიტოთ, თუ რა სამუშაო შეასრულოთ? თუ ამ გადაწყვეტილებას თქვენ იღებთ, აღწერეთ, როგორ ახორციელებთ ამას? თუ არა - ვინ ადგენს, რა სამუშაო უნდა შეასრულოთ?
- აღწერეთ, რა სახის პასუხისმგებლობა გაკისრიათ.
- რამდენად განაგებთ თქვენს საკუთარ დროს? (სამუშაო დრო, სამუშაო საათები, თავისუფალი დრო, შვებულება.)
- საშუალოდ რამდენ საათს მუშაობთ დღეში/კვირაში?
- ...

3. სამუშაოს სახეობა და ამოცანები

- ძირითადად რა სახის სამუშაოს ასრულებთ?
- აღწერეთ ტიპური სამუშაო დღე ან კვირა.
- აქვს თქვენს სამუშაოს რაიმე გამორჩეული მახასიათებელი?
- ...

4. **სამუშაოს მოთხოვნები**

- რას უნდა ფლობდეს კარგად პირი, რომელიც თქვენს სამუშაოს ასრულებს, რას არ ენიჭება განსაკუთრებული მნიშვნელობა?
- რამდენად საჭიროებს თქვენი სამუშაო ადგილზე ტრენინგს?
- არის რაიმე განსაკუთრებული ტექნოლოგიები ან უნარები, რომელსაც უნდა ფლობდეთ?
- გიწევთ მუშაობა კონკურენტულ გარემოში?
- ...

5. **სამუშაოს არჩევა, სამუშაო გამოცდილება**

- რა სახის ტრენინგი უნდა გაიაროთ, რომ მოცემული სამუშაოსთვის შესაფერისი იყოთ?
- აღწერეთ თქვენი კარიერის გზა.
- რეკომენდაციას გაუწევთ თუ არა სხვებს გაიარონ იგივე გზა კარიერისკენ, რაც თქვენ განვლეთ? შესაძლებელია ეს დღევანდელ დღეს?
- რა მოსაზრებები, სურვილი და მოლოდინი გამოძრავებდათ, როდესაც ირჩევდით თქვენს კარიერას?
- გაამართლა თქვენმა სამუშაომ თქვენი იმედები?
- საშუალება რომ გქონდეთ, კვლავ იგივე კარიერას აირჩევდით?
- ...

6. **სამუშაოს პერსპექტივა**

ყურადღებით უნდა გაეცნოთ ბიზნესისა და სამუშაოს სამომავლო პერსპექტივებს. მაგრამ ურიგო არ იქნება ინფორმაცია მოიძიოთ სამუშაოზე დასაქმებული პესონალის მომავალზეც.

- დღეს რამდენი ადამიანის დასაქმებაა საჭირო ამ სამუშაოზე? შესაძლებელია სამომავლო პერსპექტივის განსაზღვრა?
- რას უნდა ფლობდნენ და რა კვალიფიკაცია მოეთხოვებათ მომავალში პირებს, რომელთაც სურვილი ექნებათ, შეასრულონ ეს სამუშაო?
- რა ასაკობრივი ჯგუფის წარმომადგენლები ასრულებენ ამ სამუშაოს და როგორია ქალებისა და მამაკაცების თანაფარდობა? *(ამ კითხვაზე პასუხის საშუალებით, თქვენ შეგიძლიათ განსაზღვროთ აღნიშნული სამუშაოს პერსპექტივა მომავალში)*

7. **მოიძიეთ ინფორმაცია სხვა წყაროებში**

- ქვეყნის ან ადგილობრივი დასაქმების ცენტრები.
- ინტერნეტი.
- ...

დასკვნა

მიზიდავს თუ არა ეს სამუშაო იმ ინფორმაციის მიხედვით, რომელიც მოვიპოვე?

მიუხედავად იმისა, დადებითი იქნება პასუხი თუ უარყოფითი, რა დაედო საფუძვლად თქვენს გადაწყვეტილებას?

ქმედითი და რელევანტური იყო ის კრიტერიუმები, რომლის მიხედვითაც თქვენ ეს სამუშაო აირჩიეთ?

რა თქმა უნდა, გაცილებით სასიამოვნოა, თუ ზემოთ მოცემულ კითხვებზე დადებითი პასუხები გაგაჩნიათ. მაგრამ, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ თქვენი პასუხები უარყოფითია, შედეგები მნიშვნელოვანია თქვენი, როგორც პიროვნების განვითარებისთვის. თქვენ გაგიმართლათ, რომ არ აირჩიეთ თქვენთვის არასასურველი სამუშაო. თქვენი მოლოდინი ზუსტი და მკაფიოდ ჩამოყალიბებული არ იყო, ხოლო ამჟამად თქვენ უფრო საღი წარმოდგენა გაქვთ იმ კრიტერიუმებზე, რომლითაც უნდა ისარგებლოთ სამუშაოს არჩევისას.

მადლიერების გამოხატვა

თუ თქვენ მოხსენებას წერთ, რათა შემდეგ მას სხვები გაეცნონ (რაც ხშირად ხდება), მადლობა გადაუხადეთ მას, ვინც ეს ინტერვიუ ჩამოგართვათ და ყველა დანარჩენს, ვინც დახმარება გაგიწიათ.

მასალა მოსწავლეებისთვის 2.1
დილემის ცნება

რა არის დილემა?

დილემა არის მდგომარეობა, როდესაც ჩვენ ვდგევართ ორი ალტერნატიული არჩევანის წინაშე და უნდა მივიღოთ გადაწყვეტილება. მაგრამ რომელი არჩევანიც არ უნდა გავაკეთოთ, შედეგები ჩვენთვის მაინც არასასურველი იქნება, ან ვერ გავამართლებთ, მნიშვნელოვან მიზეზთა გამო, მაგალითად:

- მორალური ან რელიგიური მოვალეობები;
- ჩვენი პიროვნებისადმი მოლოდინი (როგორ მოქმედებებს მოელიან სხვები ჩვენგან, როგორც მასწავლებლისგან, სტუდენტისგან, ძმისგან, მეგობრისგან ან პრეზიდენტისგან);
- კანონით დაკისრებული ვალდებულებები (უფლებები და მოვალეობები);
- ადამიანის უფლებებისადმი პატივისცემა:
- ჩვენი პირადი კავშირები ოჯახის წევრებთან და მეგობრებთან:
- ფინანსური მიზეზები (ფულის დაზოგვის საჭიროება, მოგების მიღების შესაძლებლობა);
- პრაქტიკული მიზეზები (მხარს უჭერ ან ეწინააღმდეგები რთული პრობლემის ამგვარ გადაწყვეტას).

როდესაც დილემის წინაშე ვდგავართ, ჩვენ ვაწყდებით იმ პრინციპებსა და მიზნებს შორის კონფლიქტს, რომლებიც ჩვენთვის მნიშვნელოვანია. დილემა თავს იჩენს როგორც ყოველდღიურ ცხოვრებაში, ასევე პოლიტიკაშიც. პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღება ხშირად უკავშირდება დილემას, ნებისმიერი არჩევანის შემთხვევაში შორს მიმავალი შედეგებით. აქედან გამომდინარე, დილემიდან გამოსავალი არის პრიორიტეტების განსაზღვრა – ერთ მიზანზე ორიენტირება, მეორის დათმობა.ზოგიერთ შემთხვევაში, შესაძლებელია კომპრომისების გამოძებნაც.

მაგალითები

ლენას მიერ დადებული პირობა

ლენა რვა წლისაა. მას ძალიან უყვარს ხეზე ცოცვა, რაშიც მთელ სამეზობლოში ბადალი არა ჰყავს. ერთ დღეს იგი ხიდან ვარდება, მაგრამ არაფერი უშავდება. ამ უმნიშვნელო ინციდენტს ლენას მამა ესწრება და ლენას გამო ძალიან ნერვიულობს. იგი სთხოვს ლენას, პირობა დადოს, რომ აღარასოდეს აძვრება ხეზე. ლენა პირობას დებს და შეთანხმების დასადასტურებლად მამას ხელს ართმევს.

იმავე საღამოს ლენა თავის მეგობარს ხვდება. პაულა, მისი საუკეთესო მეგობარი, ძალიან არის შეწუხებული. მისი პატარა კნუტი ხეზე აძვრა და ქვევით ვეღარ ჩამოდის. რაღაც აუცილებლად უნდა იღონონ, სანამ კნუტი ხიდან ჩამოვარდება. ყველა ბავშვისთვის ცნობილია, რომ ლენა საუკეთესოა ხეზე ცოცვაში და პაულაც სთხოვს ლენას კნუტის გადარჩენას.

მაგრამ ლენას ახსოვს მამისათვის მიცემული პირობა. როგორ უნდა მოიქცეს ლენა?

პატიმრის დილემა

პოლიციამ ორი ეჭვმიტანილი დააკავა. არც ერთი მათგანის მსჯავრდებისთვის არ არსებობს საკმარისი სამხილი. პოლიციამ ისინი დააცალკევა და ორივე მათგანს ერთი და იგივე წინადადებით მიმართავს. თუ ერთ–ერთი მათგანი მისცემს ჩვენებას მეორის წინააღმდეგ (უღალატებს თანამზრახველს) და

მეორე დუმილს შეინარჩუნებს (არ გასცემს თანამზრახველს), მოღალატეს გაანთავისუფლებენ, ხოლო მის თანამზრახველს, რომელმაც დუმილი არჩია, 10 წელს მიუსჯიან ციხეში. თუ ორივე მათგანი დუმილის უფლებით ისარგებლებს, ორივეს მხოლოდ ექვსი თვის გატარება მოუწევს ციხეში, მსუბუქი ბრალდებით. თუ ორივე ერთმანეთის წინააღმდეგ მისცემს ჩვენებას, ხუთ–ხუთ წელს გაატარებენ ციხეში. თითოეულმა მათგანმა უნდა გააკეთოს არჩევანი: ან გასცეს თანამზრახველი ან შეინარჩუნოს დუმილი. ორივე მათგანისთვის ცნობილია, რომ თანამზრახველს გამოძიების ბოლომდე არ აცნობებენ გასცა თუ არა მან ის. როგორ უნდა მოიქცნენ პატიმრები?
(წყარო: http://en.wikipedia.org/wiki/Prisoner's dilemma)

მასალა მოსწავლეებისთვის 2.2
დილემის ანალიზისა და გადაჭრის საშუალებები

შემდეგი კითხვები არ ამოწმებს აღქმის მართებულებას, არამედ გვეხმარება პრობლემის ანალიზში. ყველა კითხვა ყველა მაგალითს არ ესადაგება. ამრიგად, თქვენ უნდა შეარჩიოთ, რომელი კითხვებია რელევანტური მოცემულ შემთხვევაში. რამდენიმე კითხვაზე კონცენტრირება უფრო ეფექტური იქნება, ვიდრე ყველა კითხვაზე პასუხის ძიება.

1. შეაგროვე **ინფორმაცია**

   - ვინ არის მონაწილე?
   - რა სურთ მათ? (რა არის მათი უფლებები, მოთხოვნილებები, მიზნები ან ინტერესები?)
   - რა როლს თამაშობს ხალხი?
   - რაში მდგომარეობს პრობლემა/დილემა?
   - რა კავშირი აქვს ამ შემთხვევას ჩემთან?
   - რას გვკარნახობს კანონი? (უნდა შევასრულო კანონიერი მოვალეობა ან დავემორჩილო წესს?)
   - რა ინფორმაციას არ ვფლობთ – რა არის ჩვენთვის გაუგებარი?
   - თუ მოვიპოვებთ გამოტოვებულ ინფორმაციას, რა შედეგს მივიღებთ?
   - ...

2. გაანალიზე **შედეგები**

   - რა არჩევანის გაკეთების შესაძლებლობა არსებობს?
   - რა შედეგს მოიტანს თითოეული ეს არჩევანი და ვისთვის? (გავლენას მოახდენს მათზე, ვისაც უშუალო კავშირი აქვს შემთხვევასთან, სხვა ადამიანებზე, რომლებიც ჩვენ დროში ცხოვრობენ, თუ მომავალ თაობაზე, ადამიანებზე, რომლებიც ჩვენ ირგვლივ არიან, თუ სადმე სხვაგან.)
   - ...

3. ჩამოაყალიბე შენი **პრიორიტეტები**

გადაწყვეტილების მიღებისას რომელი კრიტერიუმია ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი, მაგალითად:

   - რამდენად მაქვს გაცნობიერებული ჩემი გადაწყვეტილების შედეგები?
   - რომელი მორალური თუ რელიგიური პრინციპებია ჩემთვის მნიშვნელოვანი?
   - რა არის კანონიერი – რა არის უკანონო?
   - როგორ მიიღებენ სხვები ჩემს გადაწყვეტილებას – და ჩემთვის თუ იქნებოდა მისაღები იგი (სხვის როლში რომ წარმოვიდგინო თავი)?
   - რა არის უფრო ეფექტური (პრობლემის გადაწყვეტა, ფინანსური ასპექტი)?

- რა არის სასურველი თუ არასასურველი სამომავლო შედეგები ან გვერდითი მოვლენები?
- ჩემი გადაწყვეტილება ერთხელ და სამუდამოდ კეთდება თუ მექნება საშუალება შემდგომში შევცვალო იგი?
- ...

4. მიიღე **გადაწყვეტილება**

- აუცილებელია ერთი მიზნის მიღწევაზე გავამახვილო ყურადღება და უარი ვთქვა სხვა მიზნებზე?
- არსებობს კომპრომისის შესაძლებლობა?
- მოცემულ პირობებში, რას მკარნახობს ინტუიცია? რომელი გადაწყვეტილებაა ჩემ პიროვნებასთან ყველაზე ახლოს?
- ...

მასალა მოსწავლეებისთვის 2.3
რა გადაწყვეტილებას მიიღებ? დილემის მაგალითები

1. სხვისი ნაგავი

ნაგვის პრობლემა ძალიან მწვავედ დგას თქვენს სკოლაში. ამის თაობაზე ბევრი იმსჯელეს, ზოგიერთმა კლასმა წესებიც კი ჩამოწერა დიდ ფურცელზე, რაზეც მოსწავლეებმა საზეიმოდ მოაწერეს ხელი – ჩვენ გვსურს, ჩვენ სკოლაში იყოს სუფთა, მისაღები გარემო და ჩვენ ნაგავს ნაგვის ურნებში მოვათავსებთ. შენ ამ ინიციატივას სერიოზულად შეხვდი, რადგან სულაც არ გსიამოვნებს, უყურო სხვა ადამიანების მიერ დაყრილ ნაგავს.

შესვენებაზე, სკოლის ეზოში სეირნობისას, შენ წააწყდი ქაღალდის პარკების, ხილის ნაფცქვენის და ნახევრად შეჭმული პიცის მოზრდილ გროვას – ცარიელი ურნის გვერდზე. გარშემო უამრავი მოსწავლე ტრიალებს, მაგრამ ნაგავი მათი დაყრილი შეიძლება სულაც არ იყოს. რას მოიმოქმედებ? აკრიფავ ნაგავს თუ დატოვებ იქ, სადაც ყრია?

2. ჩემი საუკეთესო მეგობარი ნარკოტიკებით ვაჭრობს

შენი საუკეთესო მეგობარი სკოლის შემოგარენში ნარკოტიკებით ვაჭრობაშია ეჭვმიტანილი. შენთვის ცნობილია, რომ ეს მხოლოდ ეჭვები არ არის. სკოლის დირექტორი სერიოზულად არის შეშფოთებული ამ ამბის გამო, ვინაიდან მას სურს დაიცვას სკოლის მოსწავლეები და განსაკუთრებით პატარა ასაკის მოსწავლეები ნარკოტიკების საფრთხისგან. გარდა ამისა, არანაირი სურვილი არა აქვს მედიასაშუალებებით მის სკოლაზე ცუდი ინფორმაცია გავრცელდეს. მისთვის ცნობილია თქვენი მეგობრობის შესახებ და თავის ოფისში გიბარებს.

თუ გაამხელ, რაც შენთვის ცნობილია, შენ მეგობარს სკოლის დატოვება მოუწევს და, შესაძლოა, სასამართლოს წინაშეც წარდგეს. თუ ჩვენებას არ მისცემ, ამით კანონს არღვევ და შესაძლოა თავადაც შეგექმნას პრობლემები. ამ სიტუაციაში კომპრომისი გამორიცხულია, ან ამბობ იმას, რაც იცი, ან - არა.

სიტუაციას ისიც ამძიმებს, რომ შენ არ იცი, რას მოიმოქმედებს შენი მეგობარი. არაფერს იტყვის ბოლომდე, თუ აღიარებს ყველაფერს, სასჯელის შემსუბუქების პირობით?

3. მეგობარს მატარებელზე აგვიანდება

ზამთრის ცივი დილა გათენდა. 6 საათია. მართვის მოწმობა სულ რაღაც სამი თვის წინ აიღე და საჭეს ჯერ კარგად ვერ ფლობ. ამჯერად მეგობარი მიგყავს შენი მანქანით რკინიგზის სადგურში. სანამ გზას შეუდგებოდით, საქარე მინიდან ყინულის აფხეკვა მოგიწია, გზაში - ბენზინგასამართ სადგურზე გაჩერება.

გაგვიანდებათ. რკინიგზის სადგური 3 კილომეტრშია და შენი მეგობრის მატარებელი 10 წუთში გადის. თან ბილეთიც უნდა იყიდოს.

დაშვებული სიჩქარე ქალაქის ტერიტორიაზე, როგორც წესი, 50 კმ/სთ–ა. როგორც ჩანს, გზა თავისუფალია. „მიდი რა, ცოტა დაუჩქარე“, გთხოვს მეგობარი. რას მოიმოქმედებ?

4. რომელი ბანანი ვიყიდო?

სუპერმარკეტში ხილის ყიდვა გინდა. ბანანის ორი პარტია იყიდება; ორივე კარგი ხარისხის არის – მწიფე და საღი. ბანანის ერთი პარტია შედარებით იაფი ღირს, ვიდრე მეორე. პარტიას, რომელიც ცოტა ძვირია, წარწერა აქვს „ვაჭრობა ურთიერთხელსაყრელობის პრინციპზე“, და საინფორმაციო ბუკლეტში კითხულობ, რომ შენ მიერ გადახდილი თანხის გარკვეული ნაწილი მოხმარდება წვრილ ფერმერებს საზღვარგარეთ. მათ კაპიტალი სჭირდებათ, რათა თავიანთი ბანანის პლანტაციები ააღორძინონ – ჩვენი სტანდარტებით, უმნიშვნელო თანხა. რომელ ბანანს იყიდი?

მასალა მოსწავლეებისთვის 2.4

განვიხილავთ დილემას და ვაკეთებთ ჩანაწერებს

(მასალა მოსწავლეებისთვის 2.3–ზე დაყრდნობით)

მაგალითი 1: სხვისი ნაგავი	
არჩევანი	**გადაწყვეტილება და მიზეზები**
ჩავყარო ნაგავი სანაგვე ურნაში *ან* დავტოვო ნაგავი იქ, სადაც არის *ან* ...?	
მაგალითი 2: ჩემი საუკეთესო მეგობარი ნარკოტიკებით ვაჭრობს	
არჩევანი	**გადაწყვეტილება და მიზეზები**
მოვახსენო მასწავლებელს ის, რაც ვიცი *ან* შევინახო საიდუმლო *ან* ...?	
მაგალითი 3: მეგობარს მატარებელზე აგვიანდება	
არჩევანი	**გადაწყვეტილება და მიზეზები**
ვიმოძრაო 50 კმ/სთ სიჩქარით და არ გადავაჭარბო დაშვებული სიჩქარის ზღვარს *ან* მაღალი სიჩქარით ვმართო მანქანა *ან* ...?	

მაგალითი 4: რომელი ბანანი ვიყიდო?	
არჩევანი	**გადაწყვეტილება და მიზეზები**
ვიყიდო იაფი ბანანი *ან* ვიყიდო ყველაზე ძვირი ბანანი *ან* ...?	
(სხვა შემთხვევა)	
არჩევანი	**გადაწყვეტილება და მიზეზები**
(სხვა შემთხვევა)	
არჩევანი	**გადაწყვეტილება და მიზეზები**

მასალა მოსწავლეებისთვის 2.5
ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948 წლის 10 დეკემბერი)

პრეამბულა

ვინაიდან ადამიანთა ოჯახის ყველა წევრისათვის დამახასიათებელი ღირსების და თანასწორი და განუყოფელი უფლებების აღიარება წარმოადგენს თავისუფლების, სამართლიანობის და საყოველთაო მშვიდობის საფუძველს;

ვინაიდან ადამიანის უფლებათა უგულებელყოფამ და აბუჩად აგდებამ გამოიწვია ბარბაროსული აქტები, რაც აღაშფოთებს კაცობრიობის სინდისს და რომ ისეთი მსოფლიოს შექმნა, რომელშიც ადამიანებს ექნებათ სიტყვისა და რწმენის თავისუფლება და რომელშიც ისინი იცხოვრებენ შიშისა და გაჭირვების გარეშე, გამოცხადებულია როგორც ადამიანთა მაღალი მისწრაფება;

ვინაიდან აუცილებელია უფლებებს იცავდეს კანონის ძალა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ადამიანი იძულებული არ გახდეს მიმართოს აჯანყებას, როგორც უკანასკნელ საშუალებას ტირანიისა და ჩაგვრის წინააღმდეგ;

ვინაიდან აუცილებელია ხელის შეწყობა ხალხათა შორის მეგობრულ ურთიერთობათა განვითარებისათვის;

ვინაიდან გაერთიანებული ერების ხალხებმა წესდებაში დაადასტურეს თავიანთი რწმენა ადამიანის ძირითადი უფლებებისადმი, ადამიანის პიროვნების ღირსებისა და ღირებულების და კაცებისა და ქალების თანასწორუფლებიანობისადმი და გადაწყვიტეს ხელი შეუწყონ სოციალურ პროგრესსა და ცხოვრების უკეთეს დონეს მეტი თავისუფლების პირობებში;

ვინაიდან წევრმა სახელმწიფოებმა იკისრეს ვალდებულება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასთან თანამშრომლობაში ხელი შეუწყონ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა საყოველთაო პატივისცემასა და დაცვას;

ვინაიდან ასეთ უფლებათა და თავისუფლებათა საყოველთაო გაგებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ამ ვალდებულების მთლიანად შესრულებისათვის;

გენერალური ასამბლეა აცხადებს:

ადამიანის უფლებათა ამ საყოველთაო დეკლარაციას ისეთ ამოცანად, რომლის შესრულებას უნდა ელტვოდეს ყველა ხალხი და სახელმწიფო, რათა ყოველი ადამიანი და საზოგადოების ყოველი ორგანო, ნიადაგ გაითვალისწინებს რა ამ დეკლარაციას, მიისწრაფოდეს სწავლა-განათლების მეშვეობით ხელი შეუწყოს ამ უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემას და მათი საყოველთაო და ეფექტიანი აღიარება-განხორციელების უზრუნველყოფას ნაციონალური თუ საერთაშორისო პროგრესული ღონისძიებებით, როგორც ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოთა ხალხებში, ასევე ამ სახელმწიფოების იურისდიქციისადმი დაქვემდარებულ ტერიტორიათა ხალხებში.

მუხლი 1

ყველა ადამიანი იბადება თავისუფალი და თანასწორი თავისი ღირსებითა და უფლებებით. მათ მინიჭებული აქვთ გონება და სინდისი და ერთმანეთის მიმართ უნდა იქცეოდნენ ძმობის სულისკვეთებით.

მუხლი 2

ამ დეკლარაციით გამოცხადებული ყველა უფლება და ყველა თავისუფლება მინიჭებული უნდა ჰქონდეს ყოველ ადამიანს განურჩევლად რაიმე განსხვავების, სახელდობრ, რასის, კანის ფერის, სქესის,

ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა რწმენის, ეროვნული თუ სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი, წოდებრივი თუ სხვა მდგომარეობისა.

გარდა ამისა, დაუშვებელია რაიმე განსხვავება იმ ქვეყნის თუ ტერიტორიის პოლიტიკური, სამართლებრივი ან საერთაშორისო სტატუსის საფუძველზე, რომელსაც ადამიანი ეკუთვნის, მიუხედავად იმისა, თუ როგორია ეს ტერიტორია - დამოუკიდებელი, სამეურვეო, არათვითმმართველი თუ სხვაგვარად შეზღუდული თავის სუვერენიტეტში.

მუხლი 3

ყოველ ადამიანს აქვს სიცოცხლის, თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება.

მუხლი 4

არავინ არ უნდა იმყოფებოდეს მონობაში ან ძალმომრეობით მორჩილების მდგომარეობაში. ყველა სახის მონობა და მონათვაჭრობა აკრძალულია.

მუხლი 5

არავის მიმართ არ უნდა იქნეს გამოყენებული წამება ან სასტიკი, არაადამიანური თუ მისი ღირსების დამამცირებელი მოპყრობა და სასჯელი.

მუხლი 6

ყოველ ადამიანს, სადაც უნდა იმყოფებოდეს იგი, იმის უფლება აქვს, რომ აღიარებულ იქნეს მისი სამართალსუბიექტობა.

მუხლი 7

ყველა ადამიანი თანასწორია კანონის წინაშე და, განურჩევლად რაიმე განსხვავებისა, ყველას აქვს უფლება თანაბრად იყოს დაცული კანონის მიერ. ყველა ადამიანს აქვს უფლება თანაბრად იყოს დაცული ამ დეკლარაციის დამრღვევი ყოველგვარი დისკრიმინაციისაგან და ასეთი დისკრიმინაციის ყოველგვარი წაქეზებისაგან.

მუხლი 8

ყოველ ადამიანს აქვს უფლება ეფექტიანად იქნეს აღდგენილი უფლებებში კომპეტენტური ნაციონალური სასამართლოების მიერ იმ შემთხვევაში, როცა დარღვეულია მისთვის კონსტიტუციით თუ კანონით მინიჭებული ძირითადი უფლებები.

მუხლი 9

არავის დაპატიმრება, დაჭერა ან გაძევება არ შეიძლება თვითნებურად.

მუხლი 10

ყოველ ადამიანს მის უფლება-მოვალეობათა განსაზღვრისათვის და მისთვის წაყენებული სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის დასადგენად აქვს, სრული თანასწორობის საფუძველზე, იმის უფლება, რომ მისი საქმე საქვეყნოდ და სამართლიანობის ყველა მოთხოვნის დაცვით გაარჩიოს დამოუკიდებელმა და მიუკერძოებელმა სასამართლომ.

მუხლი 11

1. ყოველ ადამიანს, რომელსაც ბრალად ედება დანაშაულის ჩადენა, უფლება აქვს ითვლებოდეს უდანაშაულოდ მანამ, სანამ მისი დამნაშავეობა დადგენილი არ იქნება კანონიერი წესისამებრ

საჯარო სასამართლო განხილვით, რომლის დროსაც მისთვის უზრუნველყოფილია დაცვის ყველა შესაძლებლობა.

2. არავის არ შეიძლება მსჯავრი დაედოს დანაშაულისათვის რაიმე ისეთი მოქმედების ჩადენის საფუძველზე, ანდა ისეთი უმოქმედობისათვის, რომელიც ჩადენის დროს არ შეადგენდა დანაშაულს ნაციონალური კანონის ან საერთაშორისო სამართლის მიხედვით. არ შეიძლება აგრეთვე უფრო მძიმე სასჯელის დადება, ვიდრე ის, რომელიც შეიძლებოდა გამოყენებული ყოფილიყო იმ დროს, როცა ჩადენილ იქნა დანაშაული.

მუხლი 12

არავის მიმართ არ შეიძლება თვითნებური ჩარევა მის პირადსა და ოჯახურ ცხოვრებაში, თვითნებური ხელყოფა მისი საცხოვრებელი ბინის ხელშეუხებლობის, მისი კორესპონდენციის საიდუმლოების, ანდა მისი პატივისა და რეპუტაციისა. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება დაცული იყოს კანონის მიერ ასეთი ჩარევისა თუ ხელყოფისაგან.

მუხლი 13

1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება დაუბრკოლებლად იცვლიდეს ადგილსამყოფელს და ირჩევდეს თავის საცხოვრებელ ადგილს ყოველი სახელმწიფოს ფარგლებში.

2. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება დატოვოს ყოველი ქვეყანა, მათ შორის თავისიც, და დაბრუნდეს თავის ქვეყანაში.

მუხლი 14

1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება ეძიოს დევნისაგან თავშესაფარი სხვა ქვეყნებში და ისარგებლოს ამ თავშესაფრით.

2. ეს უფლება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ისეთი დევნის შემთხვევაში, რომლის საფუძველს ნამდვილად წარმოადგენს ჩადენა არაპოლიტიკური დანაშაულისა, ანდა ქმედებისა, რომელიც ეწინააღმდეგება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიზნებსა და პრინციპებს.

მუხლი 15

1. ყოველ ადამიანს აქვს მოქალაქეობის უფლება.

2. არავის არ შეიძლება თვითნებურად ჩამოერთვას მოქალაქეობა ან უფლება თავისი მოქალაქეობის შეცვლისა.

მუხლი 16

1. სრულასაკოვნებას მიღწეულ კაცებსა და ქალებს უფლება აქვთ რასის, ეროვნების ან რელიგიის ნიშნით რაიმე შეზღუდვის გარეშე, დაქორწინდნენ და ოჯახი დააფუძნონ. ისინი სარგებლობენ ერთნაირი უფლებებით დაქორწინებისას, ქორწინებაში ყოფნის დროს და განქორწინებისას.

2. დაქორწინება შესაძლებელია მხოლოდ ორივე მექორწინე მხარის თავისუფალი და სრული თანხმობისას.

3. ოჯახი არის საზოგადოების ბუნებრივი და ძირითადი უჯრედი და მას უფლება აქვს დაცული იყოს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრივ.

მუხლი 17

1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება ფლობდეს ქონებას როგორც ერთპიროვნულად, ასევე სხვებთან ერთად.

2. არავის არ უნდა ჩამოერთვას ქონება თვითნებურად.

მუხლი 18

ყოველ ადამიანს აქვს უფლება აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებისა; ეს უფლება მოიცავს თავისუფლებას თავისი რელიგიის თუ რწმენის შეცვლისა და თავისუფლებას თავისი რელიგიის თუ რწმენის აღმსარებლობისა როგორც ერთპიროვნულად, ასევე სხვებთან ერთად, მოძღვრებაში ღთვისმსახურებაში და რელიგიურ და რიტუალურ წესჩვეულებათა შესრულებაში საჯარო თუ კერძო წესით.

მუხლი 19

ყოველ ადამიანს აქვს უფლება მრწამსის თავისუფლებისა და მისი თავისუფლად გამოთქმისა; ეს უფლება მოიცავს ადამიანის თავისუფლებას დაუბრკოლებლად იქონიოს თავისი მრწამსი და ეძიოს, მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია და იდეები ყოველგვარი საშუალებებით და სახელმწიფო საზღვრებისაგან დამოუკიდებლად.

მუხლი 20

1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება მშვიდობიანი კრებებისა და ასოციაციების თავისუფლებისა.

2. არავის იძულება არ შეიძლება რაიმე ასოციაციაში შესასვლელად.

მუხლი 21

1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება მონაწილეობდეს თავისი ქვეყნის მართვა-გამგეობაში ან უშუალოდ, ანდა თავისუფლად არჩეულ წარმომადგენელთა მეშვეობით.

2. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თანაბარ საფუძველზე შევიდეს თავისი ქვეყნის სახელმწიფო სამსახურში.

3. ხალხის ნება უნდა იყოს საფუძველი მთავრობის ძალაუფლებისა; ეს ნება უნდა გამოიხატებოდეს პერიოდულ და გაუყალბებელ არჩევნებში, რომლებიც უნდა ტარდებოდეს საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლების პირობებში, ფარული კენჭისყრით, ანდა სხვა თანაბარმნიშვნელოვანი ფორმების მეშვეობით, რომლებიც უზრუნველყოფენ ხმის მიცემის თავისუფლებას.

მუხლი 22

ყოველ ადამიანს, როგორც საზოგადოების წევრს, აქვს სოციალური უზრუნველყოფის უფლება და უფლება განახორციელოს ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ დარგებში, ნაციონალური მეცადინეობისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის მეშვეობით და ყოველი სახელმწიფოს სტრუქტურისა და რესურსების შესაბამისად, ის უფლებები, რომლებიც აუცილებელია მისი ღირსების შენარჩუნების თავისუფალი განვითარებისათვის.

მუხლი 23

1. ყოველ ადამიანს აქვს შრომის, სამუშაოს თავისუფალი არჩევის, შრომის სამართლიანი და ხელსაყრელი პირობების და უმუშევრობისაგან დაცვის უფლება.

2. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თანაბარი შრომის თანაბრად ანაზღაურებისა ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე.

3. ყოველ მუშაკს აქვს უფლება იღებდეს სამართლიანსა და დამაკმაყოფილებელ გასამრჯელოს, რომელიც უზრუნველყოფს ღირსეულ ადამიანურ არსებობას თვითონ მისთვის და მისი ოჯახისათვის და რომელსაც, როცა აუცილებელია, ემატება სოციალური უზრუნველყოფის სხვა სახსრები.

4. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება შექმნას პროფესიული კავშირები და შევიდეს პროფესიულ კავშირებში თავისი ინტერესების დასაცავად.

მუხლი 24

ყოველ ადამიანს აქვს დასვენებისა და მოცალეობის უფლება სამუშაო დღის გონივრული შეზღუდვისა და ანაზღაურებული პერიოდული შვებულების უფლების ჩათვლით.

მუხლი 25

1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება ჰქონდეს ცხოვრების ისეთი დონე, საკვების, ტანსაცმლის, ბინის, სამედიცინო მოვლისა და საჭირო სოციალური მომსახურეობის ჩათვლით, რომელიც აუცილებელია თვითონ მისი და მისი ოჯახის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად, და უფლება უზრუნველყოფილი იყოს უმუშევრობის, ავადმყოფობის, ინვალიდობის, ქვრივობის, მოხუცობულობის ან მისგან დამოუკიდებელ გარემოებათა გამო არსებობის საშუალებათა დაკარგვის სხვა შემთხვევაში.

2. დედობა და ჩვილი ყრმის ასაკი იძლევა განსაკუთრებული მზრუნველობითა და დახმარებით სარგებლობის უფლებას. ყველა ბავშვი, დაბადებული ქორწინებაში თუ ქორწინების გარეშე, უნდა სარგებლობდეს ერთნაირი სოციალური დაცვით.

მუხლი 26

1. ყოველ ადამიანს აქვს განათლების უფლება. განათლება დაწყებითი და ზოგადი მაინც, უფასო უნდა იყოს. დაწყებითი განათლება უნდა იყოს სავალდებულო. ტექნიკური და პროფესიული განათლება უნდა იყოს ხელმისაწვდომი, უმაღლესი განათლება კი - ერთნაირად მისაწვდომი ყველასათვის თითოეულის უნარისამბერ.

2. განათლება მიმართული უნდა იყოს ადამიანის პიროვნების სრული განვითარებისა და ადმიანის უფლებათა ძირითად თავისუფლებათა პატივისცემის გადიდებისაკენ. განათლებამ ხელი უნდა შეუწყოს ყველა ხალხის, ყველა რასობრივი თუ რელიგიური ჯგუფის ურთიერთგაგებას, შემწყნარებლობასა და მეგობრობას და ხელი უნდა შეუწყოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მოღვაწეობას მშვიდობის შესანარჩუნებლად.

3. მშობლებს აქვთ პრიორიტეტის უფლება აირჩიონ რა სახის განათლებაც სურთ თავიანთი მცირეწლოვანი შვილებისათვის.

მუხლი 27

1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად მონაწილეობდეს საზოგადოების კულტურულ ცხოვრებაში, ტკბებოდეს ხელოვნებით, მონაწილეობდეს მეცნიერულ პროგრესში და სარგებლობდეს მისი სიკეთით.

2. ყველა ადამიანს აქვს უფლება დაცული იყოს მისი მორალური და მატერიალური ინტერესები, როგორც შედეგი იმ მეცნიერული, ლიტერატურული და მხატვრული ნაშრომებისა, რომელთა ავტორს იგი წარმოადგენს.

მუხლი 28

ყოველ ადამიანს აქვს უფლება ისეთ სოციალურ და საერთაშორისო წესრიგზე, რომლის პირობებშიც შესაძლებელია ამ დეკლარაციაში ჩამოთვლილი უფლებათა და თავისუფლებათა მთლიანად განხორციელება.

მუხლი 29

1. ყოველ ადამიანს აქვს მოვალეობანი საზოგადოების წინაშე, რადგან მხოლოდ საზოგადოებაშია შესაძლებელი მისი პიროვნების თავისუფალი და სრული განვითარება.

2. თავისი უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელებისას ყოველი ადამიანი უნდა განიცდიდეს მხოლოდ ისეთ შეზღუდვებს, როგორიც კანონითაა დადგენილი მარტოოდენ იმ მიზნით, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სხვების უფლებათა და თავისუფლებათა ჯეროვანი აღიარება და პატივისცემა და დაკმაყოფილდეს ზნეობის, საზოგადოებრივი წესრიგისა და საყოველთაო კეთილდღეობის სამართლიანი მოთხოვნები დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

3. ამ უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელება არვითარ შემთხვევაში არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიზნებსა და პრინციპებს.

მუხლი 30

ამ დეკლარაციაში არაფერი არ უნდა განიმარტოს, როგორც მინიჭება რომელიმე სახელმწიფოსათვის, პირთა ჯგუფისა თუ ცალკეული პიროვნებისათვის უფლებისა, ეწეოდნენ ისეთ საქმიანობას ან ჩაიდინონ ისეთი მოქმედება, რომლებიც მიმართულია ამ დეკლარაციაში ჩამოთვლილ უფლებათა და თავისუფლებათა მოსასპობად.

მასალა მოსწავლეებისთვის 2.6

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვეცია (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია), შესწორებული მე–11 ოქმით, ოქმები 1, 4, 6 (ამონარიდები)

რომი, 1950 წლის 4 ნოემბერი

ქვემორე ხელმომწერი მთავრობები, რომლებიც არიან ევროპის საბჭოს წევრები,

ითვალისწინებენ 1948 წლის 10 დეკემბერს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ გაცხადებულ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციას;

მხედველობაში იღებენ, რომ ეს დეკლარაცია მიზნად ისახავს მასში გაცხადებულ უფლებათა საყოველთაო და ეფექტიანი აღიარებისა და დაცვის უზრუნველყოფას;

ითვალისწინებენ, რომ ევროპის საბჭოს მიზანია მის წევრებს შორის უფრო მეტი ერთიანობის მიღწევა და რომ ამ მიზნის მიღწევის ერთ-ერთი საშუალება არის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვა და მათი შემდგომი განხორციელება;

კვლავ ადასტურებენ თავიანთ ერთგულებას იმ ძირითადი თავსუფლებებისადმი, რომელთაც ეფუძნება სამართლიანობა და მშვიდობა მსოფლიოში და რომელთა დაცვა საუკეთესოდ ხორციელდება, ერთი მხრივ, ეფექტიანი დემოკრატიული პოლიტიკითა და, მეორე მხრივ, ადამიანის უფლებათა საერთო გაგებითა და მათი უზრუნველყოფით, რასაც ისინი ემყარებიან;

როგორც მთავრობები იმ თანამოაზრე ევროპული ქვეყნებისა, რომელთაც აქვთ პოლიტიკური ტრადიციების, იდეალების, თავსუფლებისა და სამართლის უზენაესობის საერთო მემკვიდრეობა, შემართულნი არიან, გადადგან პირველი ნაბიჯები საყოველთაო დეკლარაციით გაცხადებულ გარკვეულ უფლებათა კოლექტიური განხორციელებისათვის, და

თანმხდებიან შემდეგზე:

მუხლი I – ადამიანის უფლებათა პატივისცემის ვალდებულება

მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციის I თვაში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს.

თავი I - უფლებები და თავისუფლებები

მუხლი 2 – სიცოცხლის უფლება

1. ყოველი ადამიანის სიცოცხლის უფლება კანონით არის დაცული. არავის სიცოცხლე არ შეიძლება განზრახ იყოს ხელყოფილი. სიცოცხლის ხელყოფა დასაშვებია მხოლოდ სასამართლოს მიერ გამოტანილი სასიკვილო განაჩენის აღსრულების შედეგად, ისეთი დანაშაულის ჩადენისათვის, რომლისთვისაც კანონი ითვალისწინებს ამ სასჯელს.

2. სიცოცხლის ხელყოფა არ ჩაითვლება ამ მუხლის საწინააღმდეგოდ ჩადენილ ქმედებად, თუ ის შედეგად მოჰყვა ძალის გამოყენებას, რომელიც აბსოლუტურ აუცილებელობას წარმომადგენდა:

   ა. ნებისმიერი პირის დასაცავად არამართლზომიერი ძალადობისაგან;

   ბ. კანონიერი დაკავებისათვის ან კანონიერად დაპატიმრებული პირის გაქცევის აღსაკვეთად;

   გ. კანონიერ ღონისძიებათა განხორციელებისას აჯანყების ან ამბოხების ჩასახშობად.

მუხლი 3 – წამების აკრძალვა

არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას.

მუხლი 4 – მონობისა და იძულებითი შრომის აკრძალვა

1. არავინ შეიძლება იმყოფებოდეს მონობაში ან ყმობაში;

2. არავის შეიძლება მოეთხოვოს იძულებითი ან სავალდებულო სამუშაოს შესრულება;

3. ამ მუხლის მნიშვნელობით ტერმინი „იძულებითი ან სავალდებულო სამუშაო" არ მოიცავს:

   ა. ნებისმიერ სამუშაოს, რომლის შესრულებაც, ჩვეულებრივ სავალდებულოა პატიმრობისას, რომელიც შეფარდებულია წინამდებარე კონვენციის მე-5 მუხლის დებულებების შესაბამისად ან ასეთი პატიმრობიდან პირობითი თავსუფლების განმავლობაში;

   ბ. სამხედრო ხასიათის ნებსმიერ სამსახურს, ან სავალდებულო სამხედრო სამსახურის ნაცვალდ დაკისრებულ სამსახურს იმ ქვეყნებში, სადაც შინაგანი მრწამსის გამო, სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის თქმის უფლება აღიარებულია;

   გ. ნებსმიერ სამსახურს, რომელიც დაკისრებულია საგანგებო მდგომარეობის ან უბედურების დროს, რომელიც საფრთხეს უქმინის ხალხის სიცოცხლეს ან კეთილდღეობას;

   დ. ნებისმიერ სამუშაოს ან სამსახურს, რომელიც ჩვეულებრივ მოქალაქეობრივ ვალდებულებებს განეკუთვნება.

მუხლი 5 – თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება

1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავსუფლება, გარდა შემდეგი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული პროცედურის შესაბამისად, ესენია:

   ა. უფლებამოსილი სასამართლოს მიერ მსჯავრდებული პირის კანონიერი დაპატიმრება;

   ბ. პირის კანონიერი დაკავება ან დაპიტიმრება კანონის შესაბამისად გაცემული სასამართლოს ბრძანების შეუსრულებლობისათვის ან კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი ვალდებულების შესრულების უზრუნველსაყოფად;

   გ. პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება უფლებმოსილი სასამართლო ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად, როდესაც არსებობს სამართალდარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი, ან საფუძვლიანად არის მიჩნეული პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის თუ მისი ჩადენის შემდეგ მიმალვის აღკვეთის აუცილებლობა;

   დ. არსრულწლოვანის დაპატიმრება კანონიერი ბრძანების საფუძველზე მასზე აღმზრდელობითი ზედამხედველობისათვის ან მისი კანონიერი დაპატიმრება უფლებამოსილი სასამართლო ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად;

   ე. პირთა კანონიერი დაპატიმრება ინფექციურ დაავადებათა გავრცელების თავიდან ასაცილებლად, ან სულით ავადმყოფების, ალკოჰოლიკების, ნარკომანებისა თუ მაწანწალების კანონიერი დაპატიმრება;

ვ. პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება ქვეყანაში მისი უნებართვოდ შესვლის აღსაკვეთად, ან იმ პირის დაკავება თუ დაპატიმრება, რომლის წინააღმდეგაც ხორციელდება ღონისძიებები დეპორტაციისა თუ ექსტრადიციის მიზნით.

2. ყველა დაკავებულ პირს მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს მისი დაკავების მიზეზები და მისთვის წაყენებული ყველა ბრალდება.

3. ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის (გ) ქვეპუნქტის დებულებების თანახმად, დაკავებული ან დაპატიმრებული ყველა პირი დუყოვნებლივ უნდა წარედგინოს მოსამართლეს ან სასმართლო ხელისუფლების განხორციელებისათვის კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება უნდა ჰქონდეს, მისი საქმე განიხილოს სასამართლომ გონივრულ ვადაში, ან გათავისუფლდეს საქმის განხილვის განმავლობაში. გათავისუფლება შეიძლება უზრუნველყოფილ იქნეს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიებით.

4. ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლზომიერების საკითხს და გამოსცემს ბრძანებას მისი გათავისუფლების შესახებ, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.

5. ყველას, ვინც არის დაკავების ან დაპატიმრების მსხვერლი ამ მუხლის დებულებათა დარღვევის გამო, აქვს კომპენსაციის მიღების უფლება.

მუხლი 6 – სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება

1. სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ან წარდგენილი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას ყველას აქვს გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ. სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ, თუმცა მთელ სასამართლო პროცესზე ან მის ნაწილზე პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ დაუშვან, დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, აგრეთვე, როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ან რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, როდესაც საქვეყნოობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს.

2. ყოველი პირი, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, ითვლება უდანაშაულოდ, ვიდრე მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება კანონის შესაბამისად.

3. ყოველ პირს, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, აქვს, სულ მცირე, შემდეგი უფლებები:

   ა. მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ და დაწვრილებით ეცნობოს წარდგენილი ბრალდების არსი და საფუძველი;

   ბ. ჰქონდეს საკმარისი დრო და შესაძლებლობანი საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად;

   გ. დაიცვას თავი პირადად ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით, ან, თუ მას არ გააჩნია საკმარისი საშუალება იურიდიული მომსახურების ასანაზღაურებლად, უფასოდ ისარგებლოს ასეთი მომსახურებით, როდესაც ამას მოითხოვს მართლმსაჯულების ინტერესები;

   დ. დაკითხოს ან დააკითხვინოს ბრალდების მოწმეები და გამოაძახებინოს და დააკითხვინოს დაცვის მოწმეები ბრალდების მოწმეთა თანაბარ პირობებში;

ე. ისარგებლოს თარჯიმნის უფასო დახმარებით, თუ მას არ შეუძლია გაიგოს სასამართლოში გამოყენებული ენა, ან ილაპარაკოს ამ ენაზე.

მუხლი 7. – არავითარი სასჯელი კანონის გარეშე

1. არავინ შეიძლება მიიჩნიონ ბრალეულად რაიმე დანაშაულის ჩადენაში ისეთი მოქმედების ან უმოქმედობის გამო, რომელიც ჩადენის დროს არ ითვლებოდა სისხლის სამართლის დანაშაულად ეროვნული ან საერთაშორისო სამართლის მიხედვით. არც იმაზე უფრო მკაცრი სასჯელი შეძლება შეეფარდოს ვინმეს, ვიდრე სასჯელი, რომელიც გამოიყენებოდა სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენის დროს.

2. ეს მუხლი ხელს არ შეუშლის ნებისმიერი პირის გასამართლებასა და დასჯას რომელიმე მოქმედების ან უმოქმედობისათვის, რომელიც მისი ჩადენის დროისათვის მიიჩნეოდა დანაშაულად ცივილიზებული სახელმწიფოების მიერ აღიარებული სამართლის ზოგადი პრინციპების მიხედვით.

მუხლი 8 – პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება

1. ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, მის საცხოვრებელსა და მიმოწერას.

2. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში საჯარო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის, უწესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან მორალის თუ სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად.

მუხლი 9 – აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლება

1. ყველას აქვს უფლება აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებისა; ეს უფლება მოიცავს რელიგიის ან რწმენის შეცვლის თავისუფლებას და აგრეთვე, თავისუფლებას, როგორც ინდივიდუალურად, ისე სხვებთან ერთად, საქვეყნოდ ან განკერძოებით, გააცხადოს თავისი რელიგია თუ რწმენა აღმსარებლობით, სწავლებით, წესების დაცვითა და რიტუალების აღსრულებით.

2. რელიგიის ან რწმენის გაცხადების თავისუფლება ექვემდებარება მხოლოდ ისეთ შეზღუდვებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებირივი წესრიგის, ჯანმრთელობის თუ მორალის, ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად.

მუხლი 10 – გამოხატვის თავისუფლება

1. ყველას აქვს უფლება გამოხატვის თავისუფლებისა. ეს უფლება მოიცავს პირის თავისუფლებას, ჰქონდეს შეხედულებები, მიიღოს ან გაავრცელოს ინფორმაცია თუ მოსაზრებები საჯარო ხელისუფლების ჩაურევლად და სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად. ეს მუხლი ხელს არ უშლის სახელმწიფოებს, განახორციელონ რადიომაუწყებლობის, სატელევიზიო ან კინემატოგრაფიულ საწარმოთა ლიცენზირება.

2. ამ თავისუფლებათა განხორციელება, რამდენადაც ის განუყოფელია შესაბამისი ვალდებულებისა და პასუხისმგებლობისაგან, შეიძლება დაექვემდებაროს ისეთ წესებს, პირობებს, შეზღუდვებს ან სანქციებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, ტერიტორიული მთლიანობის ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უწესრიგობისა თუ დანაშაულის აღსაკვეთად,

ჯანმრთელობის ან მორალის დაცვის მიზნით, სხვათა რეპუტაციის ან უფლებების დასაცავად, საიდუმლოდ მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად ან სასამართლო ხელისუფლების ავტორიტეტისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად.

მუხლი 11 – შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება

1. ყველას აქვს უფლება მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებისა, აგრეთვე სხვებთან გაერთიანების თავისუფლებისა, მათ შორის, უფლება პროფესიული კავშირების შექმნისა და მასში გაერთიანებისა საკუთარი ინტერესების დასაცავად.

2. დაუშვებელია რაიმე შეზღუდვის დაწესება ამ უფლებათა განხორციელებაზე, გარდა ისეთი შემთხვევისა, რომელიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უწესრიგობის ან დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობისა თუ მორალის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად. ეს მუხლი ხელს არ უშლის სახელმწიფოს, დააწესოს კანონიერი შეზღუდვები ამ უფლებათა განხორციელებაზე შეიარაღებული ძალების, პოლიციის ან სახელმწიფო ადმინისტრაციის წარმომადგენლების მიმართ.

მუხლი 12 – ქორწინების უფლება

საქორწინო ასაკის მამაკაცსა და ქალს აქვთ ქორწინებისა და ოჯახის შექმნის უფლება, ეროვნული კანონების შესაბამისად, რომლებიც აწესრიგებს ამ უფლების განხორციელებას.

მუხლი 13 – სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალების უფლება

ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება ეროვნული ხელისუფლებისაგან, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებდა.

მუხლი 14 – დისკრიმინაციის აკრძალვა

ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობა უზრუნველყოფილია ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, განურჩევლად სქესის, რასის, კანის ფერის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობის, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილების, ქონებრივი მდგომარეობის, დაბადებისა თუ სხვა ნიშნისა.

...

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის დამატებითი ოქმი

პარიზი, 1952 წლის 20 მარტი

...

მუხლი 1 – საკუთრების დაცვა

ყოველ ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს აქვს თავისი საკუთრებით შეუფერხებელი სარგებლობის უფლება. მხოლოდ საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის შეიძლება ჩამოერთვას ვინმეს თავისი საკუთრება კანონითა და საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპებით გათვალისწინებულ პირობებში.

ამასთან, წინარე დებულებები არანაირად არ აკნინებს სახელმწიფოს უფლებას, გამოიყენოს ისეთი კანონები, რომელთაც ის აუცილებლად მიიჩნევს საერთო ინტერესების შესაბამისად საკუთრებით

სარგებლობის კონტროლისათვის, ან გადასახადებისა თუ მოსაკრებლების ან ჯარიმების გადახდის უზრუნველსაყოფად.

მუხლი 2 – განათლების უფლება

არავის შეიძლება ეთქვას უარი განათლების უფლებაზე, ნებისმიერი ფუნქციის განხორციელებისას, რომელსაც სახელმწიფო კისრულობს განათლებასა და სწავლებასთან დაკავშირებით, ის პატივს სცემს მშობელთა უფლებას, უზრუნველყონ თავიანთი რელიგიური და ფილოსოფიური მრწამსის შესაბამისი განათლება და სწავლება.

მუხლი 3 – თავისუფალი არჩევნების უფლება

მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები კისრულობენ ვალდებულებას, გონივრული პერიოდულობით ჩაატარონ თავისუფალი არჩევნები ფარული კენჭისყრით ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოების არჩევისას უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას.

...

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვეციის ოქმი N 4

სტრასბურგი, 1963 წლის 16 სექტემბერი

...

მუხლი 2 – მიმოსვლის თავსუფლება

1. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აქვს უფლება ამ ტერიტორიის ფარგლებში თავისუფალი მიმოსვლისა და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის თავისუფლებისა.

2. ყველა თავსუფალია, დატოვოს ნებსმიერი, მათ შორის, საკუთარი ქვეყანა.

3. დაუშვებელია ამ უფლებათა განხორციელებაზე რაიმე შეზღუდვის დაწესება, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი წესრიგის შესანარჩუნებლად, დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან მორალის თუ სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად.

4. 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული უფლებები გარკვეულ რაიონებში ასევე შეიძლება დაექვემდებაროს შეზღუდვებს, რომლებიც დაწესებულია კანონის შესაბამისად და გამართლებულია დემოკრატიულ საზოგადოებაში საჯარო ინტერესებით.

მუხლი 3 – მოქალაქეთა გაძევების აკრძალვა

1. არავინ შეიძლება გააძევონ ინდივდუალური თუ კოლექტიური ღონისძიების გამოყენებით იმ სახელმწიფოს ტერიტორიიდან, რომლის მოქალაქეც ის არის.

2. არავის შეიძლება ჩამოერთვას იმ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე შესვლის უფლება, რომლის მოქალაქეც ის არის.

მუხლი 4 – უცხოელთა კოლექტიური გაძევების აკრძალვა

უცხოელთა კოლექტიური გაძევება აკრძალულია.

...

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვეციის ოქმი N 6

სტრასბურგი, 1983 წლის 28 აპრილი

...

მუხლი 1 – სიკვდილით დასჯის გაუქმება

სიკვდილით დასჯა გაუქმებულია. არ შეიძლება , ვინმეს შეეფარდოს სიკვდილით დასჯა ან ვინმეს მიმართ აღსრულდეს ასეთი განაჩენი.

...

წყარო: www.echr.coe.int/echr/Homepage_EN

ეს არის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ვებგვერდი. ადამიანის უფლებების ევროპული კონვენციის თარგმანი წევრი ქვეყნების ენაზე ხელმისაწვდომია PDF ფორმატში.

მასალა მოსწავლეებისთვის 3.1

თავი 3 „მრავალფეროვნება და პლურალიზმი“ გეგმა

	დღის წესრიგი: მოლაპარაკებების გზით საერთო განმარტების შემუშავება იმის თაობაზე, თუ რა არის საყოველთაო კეთილდღეობა	**დრო (წუთებში)**
გაკვეთილი 1	**ინდივიდუალურ მოსაზრებათა მრავალფეროვნება: მოსწავლეები განსაზღვრავენ თავიანთ პოლიტიკურ პრიორიტეტებს**	
	1. მოსწავლეები განსაზღვრავენ პოლიტიკურ მიზნებს.	25 წთ
	2. მოსწავლეები აანალიზებენ საკუთარ გადაწყვეტილებებს.	15 წთ
გაკვეთილი 2	**პლურალიზმი: მოსწავლეები აყალიბებენ პარტიებს საკუთარი მიზნების მისაღწევად**	
	1. მოსწავლეები განსაზღვრავენ საკუთარი პარტიების პროფილს.	15 წთ
	2. პოლიტიკური მოვლენა: პარტიები აკეთებენ საკუთარი პროფილის პრეზენტაციას.	10 წთ
	3. მასწავლებელი აცნობს მოსწავლეებს საყოველთაო კეთილდღეობის ცნებას.	5 წთ
	4. მოსწავლეები განიხილავენ საკუთარ სტრატეგიებს მოლაპარაკებების საწარმოებლად.	10 წთ
გაკვეთილი 3	**მოლაპარაკებები: შეგვიძლია ჩვენ (ან უმრავლესობას) პოლიტიკურ მიზნებზე (საყოველთაო კეთილდღეობაზე) შეთანხმებას მივაღწიოთ?**	
	1. მოსწავლეები განსაზღვრავენ საკუთარ მიზნებს.	10 წთ
	2. მოსწავლეები მოლაპარაკებებს აწარმოებენ მრგვალ მაგიდასთან.	30 წთ
გაკვეთილი 4	**შეჯამება**	
	1. მოსწავლეები აჯამებენ საკუთარ გამოცდილებას.	20 წთ
	2. შემდგომი განხილვა.	15 წთ
	3. მოსწავლეები გამოთქვამენ საკუთარ მოსაზრებებს.	5 წთ

მასალა მოსწავლეებისთვის 3.2
ვმონაწილეობთ დემოკრატიულ საზოგადოებაში – ძირითადი წესები და პრინციპები

დემოკრატიულ საზოგადოებაში მონაწილეობა საყოველთაო კეთილდღეობაზე მოლაპარაკებებში მონაწილეობას გულისხმობს

დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ყველას – პიროვნება იქნება ეს თუ ჯგუფი – შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს და წამოაყენოს საკუთარი ინტერესები და გამოთქვას საკუთარი მოსაზრებები. საბოლოო გადაწყვეტილება შესაძლოა ჩვენს მიზნებს სრულად არ ემსახურებოდეს, მაგრამ თუ არ მივიღებთ მონაწილეობას, არავინ გაითვალისწინებს ჩვენს ინტერესებს.

დემოკრატიულ საზოგადოებაში გადაწყვეტილებების მიღება და პრობლემის გადაჭრა ხდება ინტერესებისა და მოსაზრებების დაპირისპირებითა და კონკურენციის პირობებში. თანხმობა მიღწევა ხორციელდება კომპრომისის საფუძველზე, რომელიც მისაღებია ყველა პარტიისა თუ უმრავლესობისთვის. სწორედ ასეთი გადაწყვეტილება შეიძლება დროებით მიჩნეული იყოს, როგორც საყოველთაო კეთილდღეობის განსაზღვრება.

დაპირისპირება და პოლიტიკური კონკურენცია წარმოშობს ბრძოლის ელემენტს. აქედან გამომდინარე ფრიად მნიშვნელოვანია, პოლიტიკურ ასპარეზზე მყოფი ყველა მხარე შეთანხმდეს წესების სისტემაზე, რომელიც დაფუძნებული იქნება ურთიერთპატივისცემის პრინციპზე.

დემოკრატიულ საზოგადოებაში მოლაპარაკებებისა და დაპირისპირების ძირითადი წესები და პრინციპები

1. **გარკვეულობა და ურთიერთპატივისცემა**

> „მე არ ვიზიარებ შენს მოსაზრებას,
> მაგრამ სიცოცხლის ბოლომდე დავიცავ შენს უფლებას, გამოთქვა იგი.“
> ვოლტერი (1694 – 1778)

ამ ციტატის აზრი იმაში მდომარეობს, რომ შენ განსხვავებული ინტერესებისა და შეხედულებების მატარებელ პირებს აღიქვამ შენს მოწინააღმდეგედ და არა შენს მტრად. შენ არ იბრძვი, არამედ ერთვები სპორტული შეჯიბრების მსგავს დაპირისპირებაში.

2. **ადამიანის უფლებები ყველას ეხება**

ადამიანის უფლებათა დაცვა გამორიცხავს ძალადობას. პოლიტიკური კონკურენცია წარმოებს სიტყვების, არგუმენტების, მოსაზრებების გაცვლა–გამოცვლის საშუალებით და ადამიანების დარწმუნების უნარისა და გონებრივი შესაძლებლობების დემონსტრირებით.

3. **კომპრომისზე წასვლის სურვილი**

☺ ☺ ეცადე ისეთი გადაწყვეტილება მიიღო, რომ ყველა მხარე მოგებული აღმოჩნდეს.

😐 😐 თუ ეს არ გამოდის, ეცადე ყველა მხარე თავის წილ დათმობაზე წავიდეს.

☺ ☹ ერიდე ისეთ გადაწყვეტილებას, რომელიც ერთ მხარეს მოგებულ, ხოლო სხვა მხარეს წაგებულ პოზიციაზე დატოვებს, არა აქვს მნიშვნელობა, ვინ იქნება მოგებული და ვინ წაგებული.

4. რჩევები მოლაპარაკებების წარმოებისთვის

გონებაში ნათლად ჩამოაყალიბე შენი მიზნები. მონაწილე, რომელმაც კარგად იცის რა უნდა, ხშირად მხოლოდ ამ მიზეზით აღწევს წარმატებას.

შეეცადე გაიგო სხვების თვალსაზრისი. ყურადღება გაამახვილე იმაზე, თუ რა არის მათ მოსაზრებაში შენთვის მისაღები, ნაცვლად იმისა, რაც შენთვის მიუღებელია – ეძიე საერთო ინტერესები და პრობლემები და ეცადე მათზე გაამახვილო ყურადღება. მაგრამ ნათლად გამოთქვი ის, რაც შენთვის მნიშვნელოვანია. ნუ დათანხმდები გადაწყვეტილებას, რომელიც შენი აზრით უსამართლო ან არაეფექტურია, და ნურც სხვებს შესთავაზებ მსგავს გადაწყვეტილებებს.

ეცადე ყურადღება გაამახვილო საკითხებზე, რომელიც კომპრომისის საშუალებას იძლევა, რაც შეიძლება იქნეს გაზომილი ან ციფრებში გამოხატული – მაგალითად, რესურსების, ფულის, მიწის ან დროის განაწილება. ერიდე ისეთ საკითხებზე კამათს, როგორიცაა კანის ფერი, ეთნიკური წარმომავლობა და ა. შ.

მასალა მოსწავლეებისთვის 3.3
პოლიტიკური პარტიის დაფუძნება

1. დღის წესრიგის პროექტი

1. აირჩიეთ თავმჯდომარე, მომხსენებელი, მენეჯერი და ორი საქმის მწარმოებელი (იხ. ქვევით მოცემული ინსტრუქციები როლების გადანაწილებაზე).
2. შეთანხმდით დღის წესრიგის პროექტზე – შესწორებებით ან მის გარეშე (კენჭისყრის საფუძველზე).
3. რა მიზნით გავერთიანდით?
   – რა არის ჩემთვის პრიორიტეტული? ყველა მოსწავლე საუბრობს მისთვის პრიორიტეტულ საკითხზე. არ ხდება მათი განხილვა.
4. განვსაზღვრავთ ჩვენი პარტიის **პოლიტიკურ პროფილს**:

– რა არის ჩვენი პოლიტიკური თვალთახედვა? გვინდა მივიღოთ ოთხი ძირითადი თვალთახედვიდან ერთ–ერთი? თუ ვერ ვაკეთებთ არჩევანს? გვჭირდება ჩამოვაყალიბოთ ახალი თვალთახედვა?
– რა არის ჩვენი ძირითადი საზრუნავი? მაგალითად, გვაღელვებს ადამიანთა გარკვეული ჯგუფის ბედი? ან რომელიმე მწვავე პრობლემა ან საკითხი? რა დონეზე მოგვიწევს მუშაობა – ადგილობრივ, ეროვნულ, საერთო ევროპულ თუ გლობალურ დონეზე?
– რას დავარქმევთ ჩვენს პარტიას? რომელი სახელწოდება ესადაგება ჩვენ პროფილს ყველაზე მეტად? (ფურცელზე დატანილი სახელწოდება მოათავსეთ თქვენს მაგიდაზე ან თქვენს უკან კედელზე).

5. **მიზნები:** რა არის ჩვენთვის ყველაზე პრიორიტეტული? გვაქვს თუ არა შემდგომი მიზნები?
6. **სტრატეგია:** როგორ მოვიპოვოთ მხარდაჭერა?
   – ვინ იზიარებს ჩვენს მიზნებს – ვინ იზიარებს ჩვენს თვალთახედვას?
   – რა დათმობაზე შეგვიძლია წასვლა? რას ვერ დავთმობთ?

2. ინსტრუქციები როლების გადანაწილებაზე

თავმჯდომარე

დემოკრატიულ საზოგადოებაში ორგანიზაციები, როგორიცაა პოლიტიკური პარტიები, უნდა ფუნქციონირებდნენ, როგორც დემოკრატიული მიკროსაზოგადოებები (იხ. მასალა მოსწავლეებისთვის 3.1) თქვენი ამოცანაა, დარწმუნდეთ, რომ შეხვედრის დროს პროცედურები და ადამიანის უფლებები დაცულია, მაგალითად ყველას აქვს თანაბარი შესაძლებლობა გამოთქვას საკუთარი მოსაზრება.

თქვენ პასუხისმგებელი ხართ შეხვედრის დღის წესრიგზე. თუ დისკუსია ჩიხში შედის, რადგან ერთდროულად განიხილება რამდენიმე საკითხი, თქვენ ამის შესახებ აცნობებთ თქვენს გუნდს და მოუწოდებთ, მათ იმ თანმიმდევრობით განიხილონ საკითხები, რომელსაც თქვენ სთავაზობთ.

მომხსენებელი და საქმის მწარმოებლები

თქვენ წარმოადგენთ დამაკავშირებელ რგოლს თქვენს პარტიასა და საზოგადოებას შორის, რომელიც პასუხისმგებელია მასზედ, რომ „პროდუქტი“, რომელსაც თქვენი პარტია „აწარმოებს“, მისაღები იქნება საზოგადოებისთვის და კარგად „გაიყიდება“ – თქვენი პარტიის სახელწოდება, თქვენი მიზნის ან მიზნების შესახებ გაკეთებული განცხადება. შეძლებს თუ არა საზოგადოება გაგიგოთ თქვენ? მისაღები და მოსაწონი იქნებით საზოგადოებისთვის?

თქვენ უნდა წარმოადგინოთ თქვენი პარტია მესამე გაკვეთილზე დაგეგმილ საჯარო თავშეყრაზე. სცადეთ, მიმართოთ მოსწავლეებს, რომლებიც ჯერ არ გაწევრიანებულან თქვენ პარტიაში და სცადეთ გადმოიბიროთ სხვა პარტიის წევრები, განსაკუთრებით ისინი, ვინც თქვენს თვალსაზრისს ნაწილობრივ მაინც იზიარებს. ჰკითხეთ მასწავლებელს, რამდენი დრო გაქვთ ამისთვის.

ჯგუფმა უნდა გადაწყვიტოს, თუ რა გზით განახორციელონ საქმის მწარმოებლებმა და პარტიის წევრებმა პარტიის რეკლამირება, მაგ. ფლაერებისა ან პოსტერების შექმნით. ჰკითხეთ მასწავლებელს რა მასალის გამოყენება შეგიძლით, ან თვითონ მოიმარაგეთ მასალა.

მენეჯერი

თავმჯდომარე პასუხისმგებელია უზრუნველყოს პროცესების დემოკრატიულად წარმართვა, თქვენი ფუნქციაა უზრუნველყოთ პროცესების ქმედითუნარიანობა. თქვენ უნდა აკონტროლოთ დრო, რომელსაც თქვენი პარტია შეხვედრებსა და მოლაპარაკებებს უთმობს და უზრუნველყოთ პროცესების დროული განხორციელება.

რჩევა: შეხვედრის დაწყებამდე შესთავაზეთ დღის წესრიგზე დამატებითი დრო. ჩაერიეთ, თუ მიიჩნევთ რომ თქვენი ჯგუფი დიდ დროს ანდომებს ერთი საკითხის განხილვას და შესთავაზეთ მათ დღის წესრიგში ცვილებების შეტანა. ჯგუფი იღებს გადაწყვეტილებას, როგორ იმოქმედოს, ხოლო თქვენ აწვდით მათ ვარიანტებს.

მასალა მოსწავლეებისთვის 3.4
როგორ უმკლავდება დემოკრატიული პოლიტიკური სისტემა მრავალფეროვნებასა და პლურალიზმს?

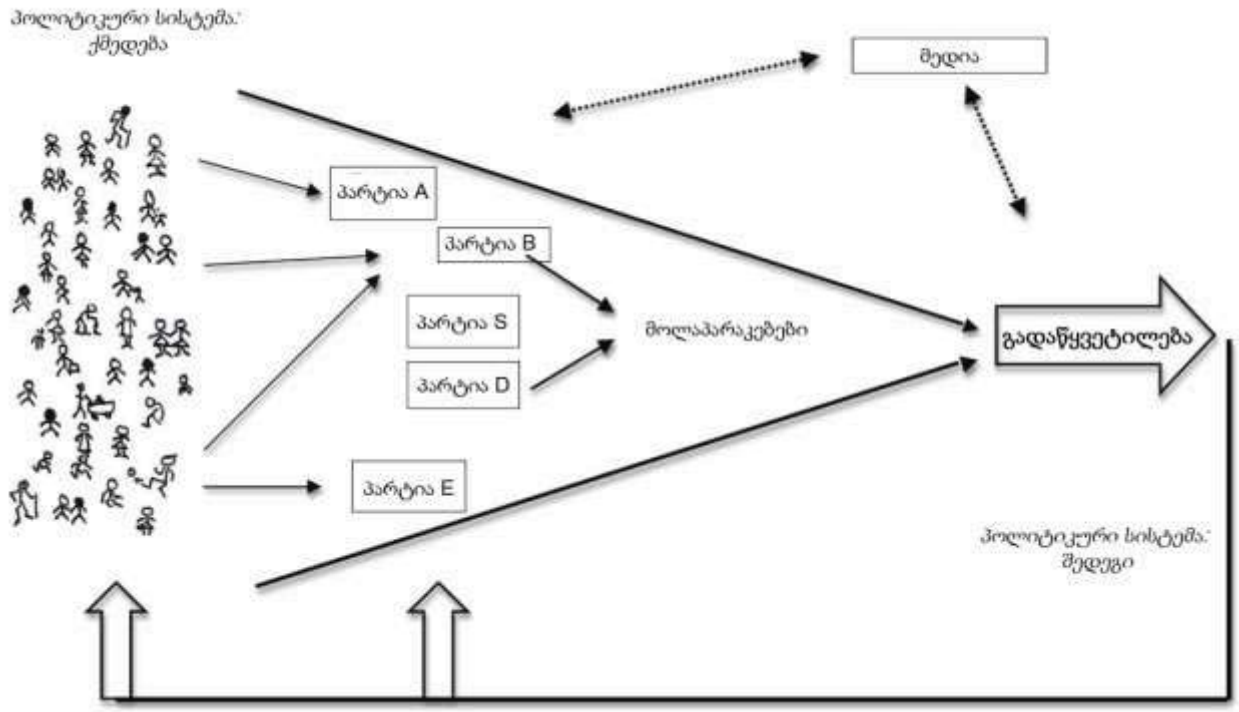

გაკვეთილი 1

პირები საუბრობენ თავიანთ განსხვავებულ ინტერესებასა და მიზნებზე

გაკვეთილი 2

ინტერესთა გაერთიანება წარმომადგენლობითი წესით (პარტიები, ლობისტთა ჯგუფები ან არასამთავრობო ორგანიზაციები) ან პირდაპირი წესით (რეფერენდუმი)

გაკვეთილი 3

შედეგი არის პოლიტიკური გადაწყვეტილება, რომელიც საზოგადოებაზე ახდენს გავლენას. საზოგადოების რეაგირება სათავეს უდებს ახალ შედეგებს.

ყველა მხარე თანხმდება წესებსა და პრინციპებზე:

- პიროვნული ღირსებების ურთიერთპატივისცემა;
- ადამიანის უფლებები;
- ძალადობის გამორიცხვა;
- ინტერესებსა და მიზნებს შორის კონკურენცია;
- კომპრომისზე წასვლისთვის მზადყოფნა;
- კენჭისყრა;
- შეთანხმება მასზედ, თუ რა არის საყოველთაო კეთილდღეობა, მიიღწევა მოლაპარაკების გზით და არ არის თავს მოხვეული რომელიმე მხარის მიერ.

მასალა მოსწავლეებისთვის 3.5
საყოველთაო კეთილდღეობის ცნება: დემოკრატიისა და დიქტატურის განმასხვავებელი ნიშანი

La multitude qui ne se rŭduit pas a l'unitŭ est confusion;
l'unitŭ qui ne dŭpend pas de la multitude est tyrannie.
სამართლიანობა ძალადობის გარეშე უძლურია, ხოლო
ძალადობა სამართლიანობის გარეშე- ტირანია.
ბლეზ პასკალი (1623–62)

პლურალურ, დემოკრატიულ საზოგადოებაში საყოველთაო კეთილდღეობის თაობაზე შეთანხმება ხდება მოლაპარაკების საშუალებით.	**ავტორიტარული მმართველობისა და დიქტატურის პირობებში ხდება საყოველთაო კეთილდღეობის დაწესება და თავს მოხვევა.**
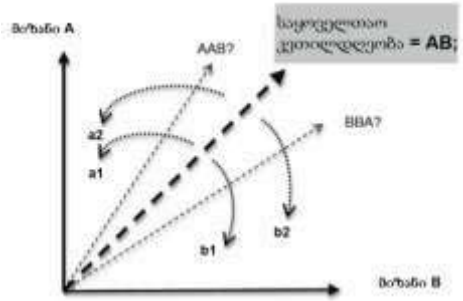	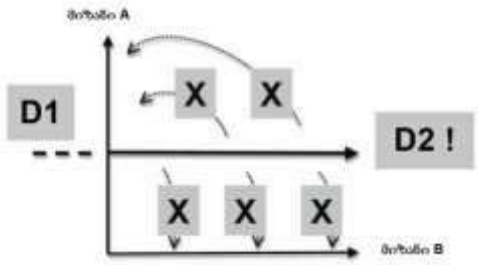
შედეგი წინასწარ არავისთვის არის ცნობილი (AB?). ყოველთვის არის საშუალება შედეგების გამოცდისა და არა ვართ დაზღვეულნი შეცდომის დაშვებისაგან. აქედან გამომდინარე, გადაწყვეტილებები ხანდახან შეიძლება შეიცვალოს, ხანდახან არის ამის აუცილებლობა. პოლიტიკა არის კოლექტიური სწავლის პროცესი, რომელიც ხორციელდება დებატების საშუალებით; საბოლოოდ მიღებულ უნდა იყოს გადაწყვეტილება.	D1: ღვთისმიერ ბოძებული შორსმჭვრეტელობით ან მეცნიერული კვლევით (მაგ. მარქსიზმ–ლენინიზმი) ხდება საყოველთაო კეთილდღეობის ობიექტურად განსაზღვრა. ამის უფლება აქვს მხოლოდ სათავეში მყოფ ელიტას (D2). საყოველთაო კეთილდღეობა, როგორც მიზანი ამართლებს ყველა საშუალებას, მათ შორის ძალის გამოყენებასაც, რათა დაძლეულ იქნეს ოპოზიცია(X). D1 ან D2 –ს ყველა ოპონენტი მიჩნეულია მტრად.
პლურალისტულ, დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ადანიანთა ჯგუფებს წინა პლანზე გამოაქვთ თავიანთი განსხვავებული მიზნები, ინტერესები და ფასეულობები (მიზნები A და B). ყოველი ჯგუფი ცდილობს მიაღწიოს საკუთარ მიზანს (a1, a2, b1, b2), რომ საბოლოო გადწყვეტილება მათ სასარგებლოდ იქნეს მიღებული (AAB? – BBA?). პლურალიზმი შობს კონკურენციასა და დაპირისპირებას. თავისუფალი მედია ხელს უწყობს ცოცხალ დებატებს.	დიქტატურის პირობებში, ჯგუფები ან ინდივიდები, რომლებიც ალტერნატივას წამოაყენებენ ან კრიტიკულ მოსაზრებას გამოთქვამენ ჩახშობილ არიან (X-სიმბოლო). მონაწილეობის უფლება მხოლოდ რეჟიმის მომხრეთა პრეროგატივაა. მედია მკაცრი ცენზურის ქვეშ არის. მმართველი წყვეტს თუ რომელი პრობლემა, ინტერესი თუ მიზანი დააყენოს პოლიტიკურ დღის წესრიგში.
დაპირისპირება აუცილებელი და ნაყოფიერია შეთანხმებისა და კომპრომისის მისაღწევად. მიღებული გადაწყვეტილებები ყოველთვის ღიაა კრიტიკული შეფასებებისთვის.	თანხმობა არის მმართველის მიერ ძალად თავსმოხვეული და წინასწარ განსაზღვრული. დაპირისპირება მიჩნეულია დისჰარმონიად და საფრთხედ, ვინაიდან ძნელია მისი კონტროლი.

მასალა მოსწავლეებისთვის 3.6
სოციალური წინააღმდეგობებისა და პოლიტიკური პარტიების სქემა

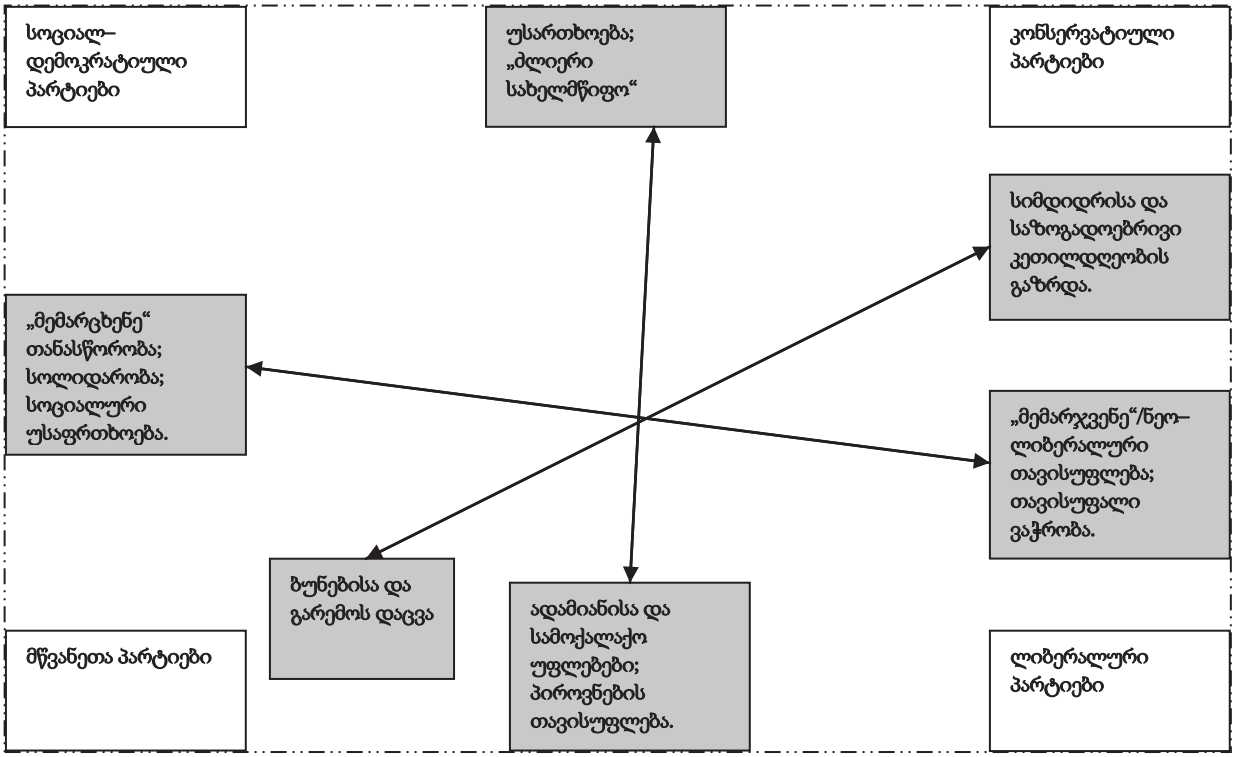

ნებისმიერ საზოგადოებაში არსებობს რამდენიმე ძირითად კონფლიქტთა ერთობლიობა, რასაც წინააღმდებობებს უწოდებენ.

მემარცხენეებსა და მემარჯვენეთა შორის წინააღმდეგობა ყველა კაპიტალისტურ ქვეყანაშია, სადაც თავისუფალი ვაჭრობის სისტემა მოქმედებს. ეს წინააღმდეგობა 19–ე საუკუნეში ინდუსტრიული რევოლუციიდან იღებს სათავეს.

დანარჩენი ორი წინააღმდეგობა უფრო მოგვიანებით წარმოიშვა.

წინააღმდეგობას „გარემოს დაცვა ეკონომიკური ზრდის წინააღმდეგ“ 1970–იან წლებში დაედო საფუძველი.

„ძლიერი სახელმწიფო სამოქალაქო უფლებების წინააღმდეგ“ აქტუალური გახდა 2001 წლის 11 სექტემბრის შემდეგ გაჩაღებულ ტერორიზმთან ბრძოლის პერიოდში.

პოლიტიკურ პარტიათა სისტემა ასახავს ამ წინააღმდეგობებს. პარტიები წარმოადგენენ გარკვეულ ჯგუფთა ინტერესებს და წინა პლანზე გამოაქვთ ესა თუ ის წინააღმდეგობა.

ყოველ საზოგადოებას გააჩნია მისთვის დამახასიათებელი წინააღმდეგობის სისტემა. რაც უფრო მეტი წინააღმდეგობა არსებობს საზოგადოებაში, მით უფრო ძნელია მისი მართვა.

მასალა მოსწავლეებისთვის 4.1
მაგალითი: კონფლიქტი მეთევზეთა საზოგადოებაში

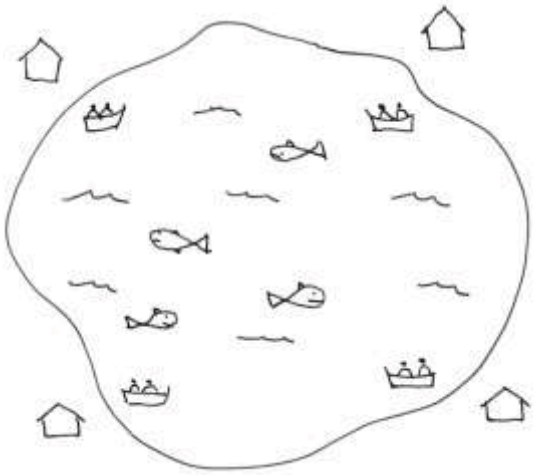

I. მეთევზეთა საზოგადოება

წარმოიდგინეთ თევზით სავსე დიდი ტბა. მის ნაპირას ოთხ პატარა სოფელში ცხოვრობენ მეთევზეები – მეთევზეთა საზოგადოება. თითოეული სოფელი ნავით აგზავნის ეკიპაჟს თევზის დასაჭერად. მეთევზეები პერიოდულად აწარმოებენ სეზონის დახურვას, აძლევენ რა თევზს გამრავლების საშუალებას. ამ დროს ისინი საკუთარი ნავების და თევზსაჭერი ბადეების შეკეთებით არიან დაკავებულნი. მათ ერთადერთ საარსებო წყაროს თევზი წარმოადგენს. იმას, რასაც თავიანთ ოჯახებთან ერთად არ მიირთმევენ, ახლომდებარე ბაზარზე ყიდიან. თევზის გაყიდვიდან მიღებული შემოსავლით მეთევზეები იკვებებიან, იმოსებიან და ინახავენ ოჯახებს. მათი ცხოვრების დონე საშუალო, მაგრამ საკმარისია.

II. კონფლიქტი რესურსების არასწორი მართვის გამო

ბოლო ორი სამი წლის განმავლობაში სერიოზული კონფლიქტი წამოიჭრა მეთევზეთა საზოგადოებაში. მეთევზეთა რამდენიმე ეკიპაჟმა საკუთარი შემოსავლების გაზრდა მეტი თევზის დაჭერით გადაწყვიტა. წარმოების მაჩვენებელი დაეცა და თევზის მარაგი განახევრდა სამი წლის განმავლობაში. მეთევზეთა საზოგადოება მთელი რიგი პრობლემების წინაშე დგას.

1. თევზის პოპულაციის შემცირება, სრული გადაშენების საფრთხით;
2. თევზის წარმოების საერთო მოცულობის შემცირება;
3. სხვაობა ორ მდიდარ და ორ ღარიბ მეთევზეთა სოფელს შორის (წარმატებულები და წარუმატებლები);
4. მეთევზეთა სოფლებს შორის ძალადობრივი კონფლიქტის წარმოშობის საფრთხე.

ეს არის კონფლიქტი რესურსების არასწორი მართვის გამო. იგი ემყარება სამ ფაქტორს, რომლებიც ერთმანეთს აძლიერებს:

1. არსებობს მოტივი, რომელიც აქეზებს მეთევზეებს, დაიჭირონ მეტი თევზი;

2. არ არსებობს წესები, ასე რომ, მეთევზეებს შეუძლიათ აკეთონ ის, რაც სურთ;

3. მეთევზეთა ეკიპაჟები ერთმანეთთან არ ურთიერთობენ.

III. კონფლიქტის ანალიზი („დიაგნოზი“)

1. მოტივი, რომელიც აქეზებს მეთევზეებს, დაიჭირონ მეტი თევზი

ყველა მეთევზემ იცის, რომ მეთევზეთა საზოგადოება ტბაში თევზის მარაგზეა დამოკიდებული და, აქედან გამომდინარე, მართებულია, თევზს რეპროდუქციისა და თევზის პოპულაციას აღდგენის საშუალება მიეცეს.

მეორე მხრივ, ყველა მეთევზესთვის ისიც არის ცნობილი, რომ თუ მისი ეკიპაჟი ერთით მეტ თევზს დაიჭერს, ამით სავარაუდოდ თევზის პოპულაციას არაფერი დააკლდება, სამაგიეროდ, შემოსავლის კუთხით, სარგებელს ნახავს მეთევზეთა ეკიპაჟი, მაშინ, როცა ხარჯები – თევზის მარაგის თვალსაზრისით – აისახება მეთევზეთა მთელ საზოგადოებაზე. დამატებითი შემოსავლებისა და დამატებითი ხარჯების ასეთი არათანაბარი გადანაწილება იმ მეთევზეთა წისქვილზე ასხამს წყალს, რომლებიც მეტ თევზს იჭერენ. ეს არის მოტივი იმისათვის, რომ მეთევზეებმა ინტენსიურად ითევზაონ. ინდივიდუალური მეთევზის თვასაზრისით, მეტი თევზის დაჭერა გონივრული გადაწყვეტილებაა.

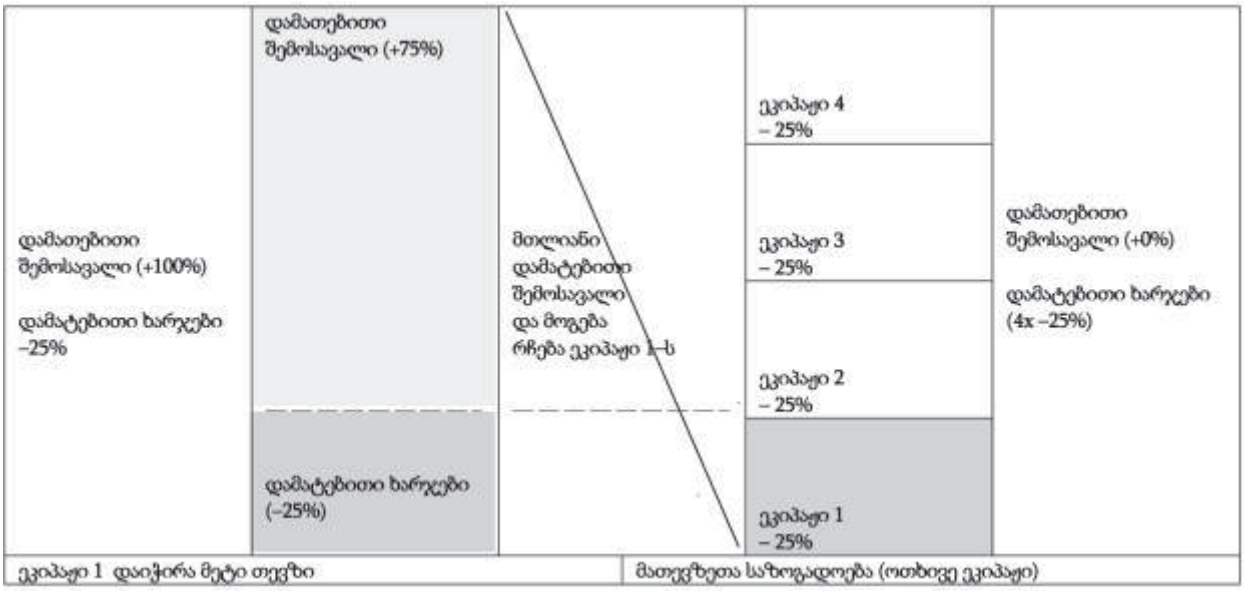

ერთი ეკიპაჟი სხვაზე მეტ თევზს იჭერს: დამატებითი შემოსავლების, დამატებითი ხარჯების და დამატებითი მოგების არათანაბარი გადანაწილება

ეს მოტივი ყველა მეთევზისთვის არის ცნობილი, და ასევე ყველამ კარგად იცის, რა მოჰყვება და რა შედეგები აქვს თითოეული მათგანის ქმედებას. დიდი ალბათობა არსებობს იმისა, რომ მოხდეს ყველაზე უარესი რამ – ყველა მეთევზე ერთნაირად მოიქცეს, და ეცადოს დაიჭიროს რაც შეიძლება მეტი თევზი. შედეგად თევზის პოპულაცია ვეღარ შეძლებს აღდგენას. ამოქმედდება მოჯადოებული წრის პრინციპი, ვინაიდან, შემოსავლებში საკუთარი დანაკლისის შესავსებად, მეთევზეები შეეცდებიან კიდევ უფრო მეტი და მეტი თევზი დაიჭირონ.

2. წესების არარსებობა

მეთევზეების მოქმედებებს წესების არარსებობა განაპირობებს – არა ხელმძღვანელობა, არა უსაფრთხოება, არა საერთო მიზნები, არა სანქციები. აქედან გამომდინარე ყველა მეთევზე ისე მოქმედებს, როგორც მას სურს და რასაც იგი დაიჭერს მხოლოდ მას ეკუთვნის.

არსებულ გარემოებებში, მეთევზეთა მოქმედება გასაკვირი არ არის – მათი მოქმედების შედეგები მეთევზეთა საზოგადოებასა და თევზის პოპულაციაზე, მეორე მხრივ, კატასტროფულია.

3. კომუნიკაციის დეფიციტი

მეთევზეები ჯერჯერობით ერთმანეთს არ შეხვედრიან და მათ შორის არ შემდგარა დიალოგი არსებულ სიტუაციაზე. ისინი მოქმედებენ ისე, როგორც მათ უმჯობესად მიაჩნიათ და რეაგირებენ სხვა ეკიპაჟების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე.

4. რესურსების არასწორი მართვის შედეგები

მდგრადი განვითარების მოდელი დაგვეხმარება აღვწეროთ ის ზიანი, რომელიც მეთევზეთა მიერ რესურსების არასწორმა მართვამ მოიტანა და შესაძლოა დაგვეხმაროს შევიმუშაოთ ალტერნატიული პოლიტიკის მოდელი (იხ. მასალა მოსწავლეებისთვის 4.2 და 4.4).

IV. კონფლიქტის მოგვარება

კონფლიქტის „დიაგნოზი“ მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული „თერაპიის“ შერჩევის დროს.

მასალა მოსწავლეებისთვის 4.2
მდგრადი განვითარების მიზნების მოდელი

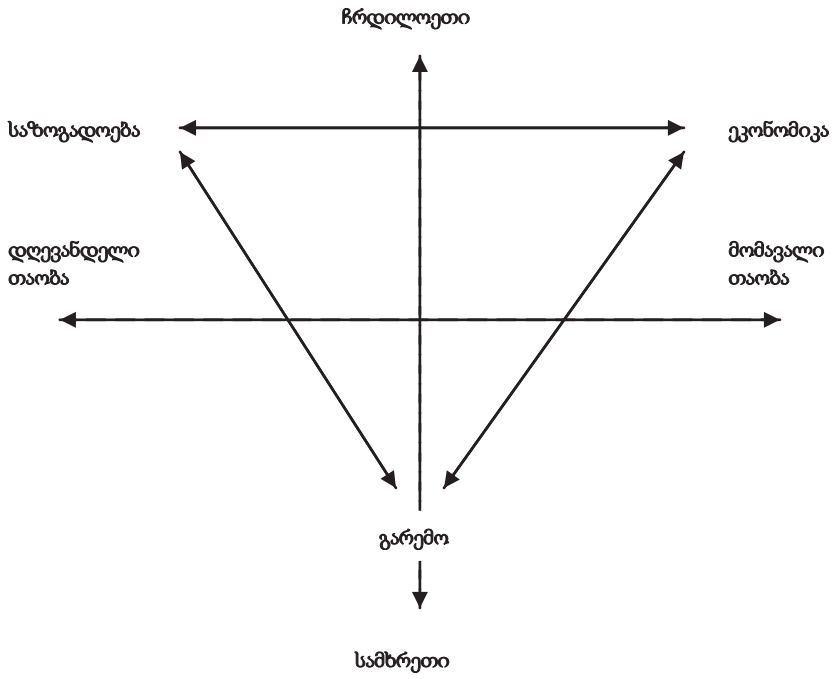

როგორ გავშიფროთ დიაგრამა

მოდელი აერთიანებს მდგრადი განვითარების სამ მიზანს და ათავსებს მათ ისტორიულ და გლობალურ განზომილებებში:

1. „გარემო“: ბუნებრივი გარემოსა და რესურსების დაცვა;
2. „ეკონომიკა“: ეკონომიკური ზრდა (პროდუქტიულობა, მწარმოებლურობა, სიმდიდრე);
3. „საზოგადოება“: სოციალური ინტეგრაცია, კეთილდღეობის სამართლიანი გადანაწილება:

ორმხრივი ისრები მაჩვენებელია იმისა, რომ მიზნებმა, რომელთაც ეს ისრები აკავშირებს, შეიძლება ერთმანეთი ასაზრდოონ ან გამორიცხონ.

მასალა მოსწავლეებისთვის 4.3

მდგრადი განვითარების მოდელს ვარგებთ თევზჭერის თამაშს: როგორ დავიჭიროთ „რაც შეიძლება მეტი თევზი“?

მდგრადი განვითარების მოდელის მიზნები	**რას უნდა მივაღწიოთ თევზჭერის თამაშში**
ეკონომიკა: ეკონომიკური ზრდა, კეთილდღეობის ამაღლება	
საზოგადოება: საქონლის განაწილება საზოგადოებაში	
გარემო: ბუნებრივი გარემოსა და რესურსების დაცვა	
გრძელვადიანი სტაბილურობა: მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევა დღეს და სამომავლოდ	
...	

მასალა მოსწავლეებისთვის 4.4
რა არის ოპტიმალური ბალანსი თევზის რეპროდუქციასა და თეზჭერას შორის

თევზის პოპულაცია დიდი ან მცირე რაოდენობით თევზის ახალ პოპულაციას გვაძლევს, რაც ტბაში თევზჭერის სეზონის შემდეგ დარჩენილი თევზის რაოდენობაზეა დამოკიდებული. რა რაოდენობის თევზის პოპულაცია უნდა იყოს ტბაში, რომ დიდი რაოდენობით თევზის ახალი პოპულაცია მოგვცეს? ამ კითხვაზე პასუხი არის თევზჭერის სამომავლო განვითარების ამოცანის გადაჭრა.

თევზის პოპულაციის აღდგენა (ტონებში)

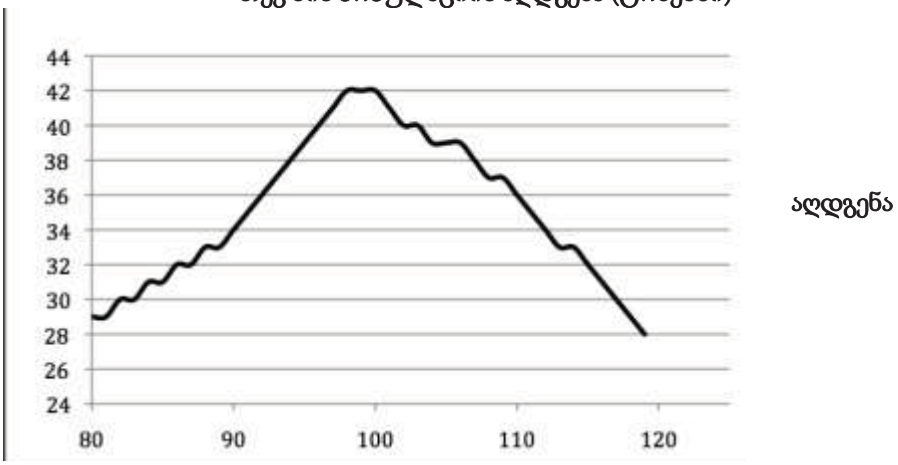

თევზის მარაგი სეზონის დასასრულს (ტონებში)

თევზის მარაგი სეზონის დასასრულს	აღდგენა (თევზის ახალი პოპულაცია)	თევზის მარაგი ახალი სეზონის დასაწყისში
80	29	109
85	31	116
90	34	124
95	39	134
96	**40**	136
97	**41**	138
98	**42**	140
99	**42**	141
100	**42**	142
101	**41**	142
102	**40**	142
103	**40**	143
104	39	143
105	39	144
110	36	146
115	32	147
120	28	148

ცხრილში ნაჩვენებია თევზის პოპულაციის **აღდგენის შესაძლო უმაღლესი დონე.** ეს დონე საუკეთესოა თევზჭერის სამომავლო განვითარებისთვის.

მასალა მოსწავლეებისთვის 5.1
წესების სისტემის შემუშავების შესახებ კონფერენციისთვის მზადება

განრიგი

ჩარჩო	დღის წესრიგი	მასალა და რესურსები
გაკვეთილი 1	სამუშაო ჯგუფების ჩამოყალიბება. ყოველ ჯგუფში შედის ერთი წევრი მეთევზეთა თითოეული სოფლიდან.	მასალა მოსწავლეებისთვის 5.1; 5.2.
გაკვეთილი 1 გაკვეთილი 2	ჯგუფები ადგენენ წესების სისტემის პროექტებს. ჯგუფები ამზადებენ პრეზენტაციებს. საზოგადოების წევრები იმუშავებენ კონფერენციის გამართვის პროცედურებისა და კენჭისყრის წესებს.	მასალა მოსწავლეებისთვის 5.2; 5.4. განცხადებების დაფა და მარკერები
გაკვეთილი 3	*პლენარული სხდომა:* ჯგუფები წარადგენენ თავიანთ პროექტებს. საზოგადოების წევრები ადარებენ წესების სისტემის პროექტებს და მსჯელობენ მათზე. საზოგადოების წევრები განიხილავენ, რომელი პროექტი მიიღონ.	მასალა მოსწავლეებისთვის 5.3.
გაკვეთილი 4 კონფერენცია	*კონფერენცია:* საზოგადოების წევრები საკუთარ გამოსვლებში მათ მიერ მოწონებულ მოდელზე საუბრობენ. წესების სისტემის მიღება ხდება კენჭისყრის საფუძველზე, ხმათა უმრავლესობით. ისინი ხელს აწერენ მიღებული დოკუმენტის ორიგინალს. *ანალიზი* მოსწავლეები ფიქრობენ და აანალიზებენ თავიანთ გამოცდილებას.	მასალა მოსწავლეებისთვის 5.4. A4 ფორმატის თეთრი ფურცლები, საწერკალმები, მარკერები.

რა არის გადაწყვეტილების მიღების თამაშის დანიშნულება?

მეთოდი, რომელიც გამოყენებულია ზემოთ მოყვანილ განრიგში წარმოადგენს გადაწყვეტილების მიღების გათამაშებას. მიზეზი, თუ რატომ ავირჩიეთ ეს მეთოდი, გახლავთ შემდეგი:

თამაში მოდელის ფუნქციას ასრულებს. მასში შესულია რეალობის მნიშვნელოვანი ასპექტები, რომელთა წარმოჩინება ხდება მკვეთრად, ბევრი დეტალის გამოტოვების ხარჯზე. ყველა ქვეყანას გააჩნია რაიმე ტიპის ძირითადი სისტემა, კონსტიტუცია, რომელიც გადაწყვეტილების მიღებისა და კონფლიქტის მოგვარების წესებს ადგენს. ამგვარი სტრუქტურის გარეშე, საზოგადოების წევრების არ გააჩნიათ მხარდაჭერა კონფლიქტის მოგვარებაში და ისინი მიმართავენ ძალადობას.

როდესაც დემოკრატიულ საზოგადოებაში იღებ მონაწილეობას, შენ სარგებლობ უფლებით, რომელიც მონიჭებული გაქვს შენი ქვეყნის კონსტიტუციით. საუკეთესო გზა იმის გასაცნობიერებლად, თუ როგორ მოქმედებს წესებისა და კანონების სისტემა შენს ქვეყანაში, არის - თავად შექმნა მსგავსი სისტემა. ეს თამაში, გადაწყვეტილების მიღებაზე, სწორედ ამ ამოცანას სახავს.

მასალა მოსწავლეებისთვის 5.2
ინსტიტუციურ სტრუქტურაში გასათვალისწინებელი ძირითადი საკითხები

წესების სისტემის შექმნის პროცესში გიწევთ რამდენიმე მნიშვნელოვანი არჩევანის გაკეთება. თქვენ ირჩევთ რომელი მმართველობის (გადაწყვეტილების მიღების) მოდელია თქვენთვის სასურველი და ვის ეკუთვნის დაჭერილი თევზი. მოცემულ ძირითად ფორმაზე დაყრდნობით თქვენ შეგიძლიათ შექმნათ სხვადასხვა კომბინაცია და მიიღოთ სრულიად განსხვავებული გადაწყვეტილებები.

მმართველობა / საკუთრება	იერარქია (ხელისუფლება)	თანამშრომლობის ქსელი
კერძო საკუთრება		
საზოგადოებრივი საკუთრება		

ქვემოთ მოცემულია ინფორმაცია სხვადასხვა არჩევანზე

1. ვირჩევთ მმართველობის მოდელს

ძირითადი ფაქტორი	სახელმწიფო	ადგილობრივი ქსელები
ძირითადი კონცეფციები	ძალაუფლება და ხელისუფლება	პირადი ურთიერთობები, კომუნიკაცია და საერთო ინტერესები
სისტემის პრინციპის შემუშავება	იერარქია (ზევიდან ქვევით)	პარტნიორობა (ერთიანი ხედვა)
ძლიერი მხარეები	მშვიდობა და უსაფრთხოება კანონები ნათლად განსაზღვრავს რისი გაკეთების უფლება აქვს ადამიანს და რისი არა კანონის დარღვევის შემთხვევაში შესაძლებელია მათი გატარება	პრობლემების გადაწყვეტისა და ადამიანთა ინტერესების დაცვის დიდი გამოცდილება და მოქნილობა იმპროვიზირებისა და მყისიერი რეაგირების თავისუფლება
სუსტი მხარეები და რისკები	ძალის ბოროტად გამოყენების საფრთხე სიხისტე/მოუქნელობა სუსტი სტიმული პირადი ინიციატივებისთვის	„ვეტოს უფლებით მოსარგებლეებს“ შეუძლიათ დაბლოკონ გადაწყვეტილება კანონის გატარება ძნელია მათი დარღვევის შემთხვევაში
საშუალებები	დემოკრატია და ადამიანის უფლებები კანონის უზენაესობა კონსტიტუციით უზრუნველყოფილი კონტროლი და ბალანსი	მორალური სანქციები პასუხისმგებლობის კულტურა

2. საკუთრების საკითხი: ვის ეკუთვნის დაჭერილი თევზი?

ორი ძირითადი არჩევანი და რამდენიმე კრიტერიუმი განსჯისთვის

	კერძო საკუთრება	საზოგადოებრივი საკუთრება
ქონების განკარგვის წესები	ყველა მეთევზეს ეკუთვნის თევზის ის რაოდენობა, რომელსაც იგი დაიჭერს მას შეუძლია გამოიყენოს მის მიერ დაჭერილი თევზი, როგორც სურს	ყველა მეთევზეს მის მიერ დაჭერილი თევზი მიაქვს საზოგადოების წარმომადგენელთან ამის შემდეგ თევზის საერთო რაოდენობა ნაწილდება საზოგადოების წევრებზე
მეთევზეთა მოტივი		
გავლენა თევზის წარმოების საერთო მოცულობაზე		
გავლენა თევზის პოპულაციის მარაგზე		

3. რა უნდა გავითვალისწინოთ სისტემის შექმნისას

- გაქვთ სურვილი განსაზღვროთ მიზანი, რომელიც მიღწეული უნდა იყოს?
- ვინ ფლობს გადაწყვეტილების მიღების ძალაუფლებას?
- გსურთ გქონდეთ კანონის გატარების საშუალებები?
- არსებობს ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების საფრთხე?
- ...

მასალა მოსწავლეებისთვის 5.3
წესების სისტემათა შედარება

შედარების კრიტერიუმები	ჩვენი პროექტი	სხვა მეთოდები		
		# 1	# 2	# 3
ა. საფუძვლები იერარქია				
ქსელი				
კერძო საკუთრება				
საზოგადოებრივი საკუთრება				
კომენტარი				
ბ. წესები მიზნები				
ძალაუფლება გადაწყვეტილებაზე				
კანონის გატარება				
ძალაუფლების ბოროტად გამოყენება				
...				
კომენტარი				

მასალა მოსწავლეებისთვის 5.4
პროცედურები კონფერენციისთვის –ვერსიის პროექტი

შეთანხმება პროცედურებზე

1. საზოგადოება ამტკიცებს პროცედურათა პროექტს კენჭისყრის საფუძველზე, 50% ან მეტი ხმის მიღებით.

2. თუ პროექტში ცვლილების თაობაზე შემოთავაზება არ არის, მისი დამტკიცება შესაძლებელია ერთჯერადი კენჭისყრით. ცვლილებების შეტანაზე იმართება ცალკე კენჭისყრა.

თავმჯდომარე

3. საზოგადოება ერთ თავის წევრს ხმათა უმრავლესობით ირჩევს თავმჯდომარედ. თავმჯდომარეს აქვს პროექტზე კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლება, მაგრამ შეუძლია უარი თქვას მომხსენებლის ფუნქციის შესრულებაზე (წესი # 5).

საბოლოო განაცხადის გაკეთება

4. საზოგადოების წევრები ხელის აწევით ადასტურებენ თუ რომელ პროექტს უჭერენ მხარს. ისინი ქმნიან პარტიებს, რომელიც ლობირებას გაუწევს მათ პროექტს.

5. მომხსენებელი არაუმეტეს 2 წუთის განმავლობაში გამოდის საკუთარი პარტიის სახელით და პარტიის ინტერესების დასაცავად.

6. კენჭისყრის პროცესში დებატები წყდება

ხმის მიცემის პროცედურა

7. ხმის მიცემა: საზოგადოების წევრები პროექტს ამტკიცებენ კენჭისყრის საფუძველზე. ყველა ხმას თანაბარი ძალა აქვს. კენჭისყრა წარმოებს ხელის აწევით.

8. ორ ეტაპიანი გადაწყვეტილება: კენჭისყრა პროექტზე მიმდინარეობს ორ რაუნდად.

   8.1 პირველი რაუნდი: საზოგადოების წევრები ხმას აძლევენ ერთ–ერთ პროექტს.

   8.2 მეორე რაუნდი: ორი პროექტი, რომელმაც დააგროვა ხმების უმეტესობა, ხელმეორედ დგება კენჭისყრაზე. საზოგადოება ამტკიცებს იმ პროექტს, რომელიც მიიღებს ხმების უმრავლესობას.

   8.3 თუ ორივე პროექტი ხმების თანაბარ რაოდენობას მიიღებს, გადაწყვეტილება შეჩერებულია განმეორებით კენჭისყრამდე.

დოკუმენტაცია და ავტორიზაცია

9. პროექტის დოკუმენტის შემდგენი დოკუმენტის ბოლოში სვამს თარიღს და დაიტანს კონფერენციის ადგილის სახელწოდებას.

10. საზოგადოების ყველა წევრი ხელს აწერს დოკუმენტს.

მასალა მოსწავლეებისთვის 5.5
დასკვნა: რას გვასწავლის ეს თამაშები?

1. საზოგადოების განვითარება: პრობლემებისა და მათი გადაჭრის შედეგი

პრობლემა	პრობლემის გადაჭრა
როგორ გადავირჩინოთ თავი?	უნდა გამოვიყენოთ ის ბუნებრივი რესურსი, რომელიც გაგვაჩნია – თევზი.
როგორ მოვაგვაროთ ზედმეტ თევჭერასთან დაკავშირებული ჩვენი კონფლიქტი?	1. გვჭირდება მდგრადი განვითარების კონცეფცია. 2. გვჭირდება წესები ერთმანეთში კომუნიკაციისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესების დასარეგულირებლად.
1. როგორ გვესმის მდგრადი განვითარება?	გვჭირდება რამდენიმე მიზნის შეწონასწორება. ფაქტობრივად, უნდა ვაწარმოოთ იმდენი თევზი რამდენის საშუალებასაც გვაძლევს თევზის პოპულაცია, მისი შემცირების გარეშე. ეს იქნება მომავალი სტაბილურობის გარანტი. წარმოებული პროდუქტი სამართლიანად უნდა გავინაწილოთ.
2. რა სახის წესები გვჭირდება?	წესების სისტემის შექმნისას, არჩევანი უნდა გავაკეთოთ სხვადასხვა პრინციპებს შორის – შევქმნათ სახელმწიფო თუ თანაბარუფლებიანთა კავშირი.
როგორ ავიცილოთ თავიდან ძალაუფლების ბოროტად გამოყენება?	ერთ პიროვნებას არ უნდა გადაეცეს დიდი ძალაუფლება. კონსტიტუცია იძლევა ამ ამოცანის გადაჭრის შემდეგ საშუალებებს: კონტროლი და ბალანსი, კანონის უზენაესობა, ადამიანის უფლებებისათვის სამოქალაქო უფლებების სტატუსის მინიჭება, ხელისუფლებაში ყოფნის პერიოდის განსაზღვრულობა, რეფერენდუმები, კანტონალური და ფედერაციული ავტონომია, თავისუფალი პრესა და მედია.
ვინ წყვეტს წესების როგორი სისტემა გვექნება?	ჩვენ ყველა ერთად. ჩვენ ვადგენთ სტრუქტურათა პროექტებს, შემდეგ ვაკეთებთ არჩევანს და მონაწილეობას ვიღებთ ამ პროექტებზე კენჭისყრაში.
როგორ ვმართოთ პროცესი სამართლიანად და ქმედითუნარიანად?	ვადგენთ დღის წესრიგს. ჩვენ გვჭირდება წინასწარ შეთანხმებული პროცედურების სისტემა.

2. დასკვნა

1. პოლიტიკა წარმოადგენს იმ პრობლემების მოსაგვარებლად გაწეულ ძალისხმევას, რომელიც ჩვენ საყოველთაო კეთილდღეობასა და გადარჩენას ეხება. ინსტიტუციები, როგორიცაა, წესების სისტემა, პრობლემის მოგვარების საშუალებებს წარმოადგენენ. თუ ისინი იმ მიზანს არ ემსახურება, რისთვისაც შეიქმნა, შეიძლება, და აუცილებელია, რომ შეიცვალოს.

2. კონფლიქტი სოციალური და პოლიტიკური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია. ვინაიდან შეუძლებელია კონფლიქტის სრულებით აღმოფხვრა, შეგვიძლია ვაკონტროლოთ მისი გამანადგურებელი პოტენციალი.

3. როგორც თევზაობის თამაშის, ასევე გადაწყვეტილების მიღების თამაშის სტრუქტურა შეიძლება განვიხილოთ როგორც მოდელი. ისინი ზედმიწევნით კარგად აღწერენ საზოგადოების, როგორც პრობლემათა და გადაწყვეტილებათა სისტემის ჩამოყალიბების ისტორიულ რეალობას.

4. ამ თამაშებსა და რეალობას შორის ორი მნიშვნელოვანი განსხვავება არსებობს. პირველი, რეალურ გარემოში, ჩვენ არ ვფლობთ ისეთ ზუსტ მონაცემებს ჩვენს განკარგულებაში არსებული ბუნებრივი რესურსების შესახებ, როგორც ეს თამაშშია მოცემული. მეორე, დემოკრატიული საზოგადოებები დემოკრატიული ფესვებიდან არ აღმოცენებულა. დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებათა ჩამოყალიბება კონფერენციების საშუალებით კი არ ხორციელდება, არამედ კონფლიქტების.

მასალა მოსწავლეებისთვის 5.6
თავი 4 და 5, შეჯამება

ეს კითხვარი დაგეხმარებათ შეაფასოთ თუ რა ისწავლეთ. იგი ასევე ძალიან მნიშვნელოვან ინფორმაციას მიაწვდის მასწავლებელს იმის შესახებ, თუ რისი გაუმჯობესება შეიძლება მომავალში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით. საჭიროების შემთხვევაში, გამოიყენეთ ფურცლის უკანა გვერდი ან დამატებითი ფურცელი.

1. რა მომეწონა ყველაზე მეტად:

2. რა არ მომეწონა:

3. ყველაზე მნიშვნელოვანი და/ან საინტერესო რამ რაც ვისწავლე:

4. რაზე ვიმუშავებდი სიამოვნებით ამის შემდგომ:

5. რას ვფიქრობ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში თამაშების გამოყენებაზე:

6. რჩევები მასწავლებელს:

   ა) რამ იმუშავა კარგად –რისი შეცვლა არ არის საჭირო?

   ბ) რისი გაუმჯობესება შეიძლება:

7. რას დავამატებდი:

მასალა მოსწავლეებისთვის 6.1

პოლიტიკური ციკლის მოდელი: პოლიტიკა, როგორც საზოგადოებაში არსებული პრობლემის გადაჭრის პროცესი

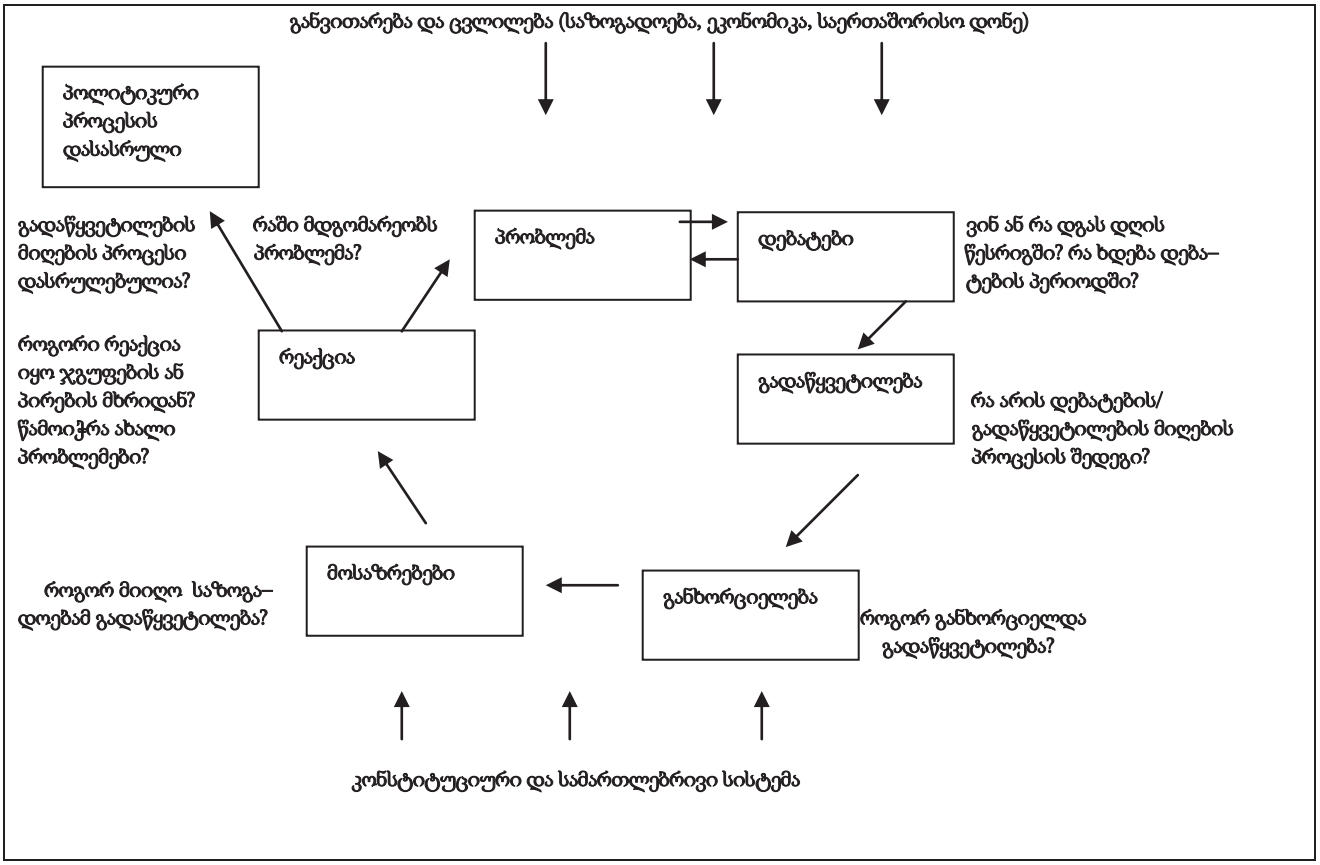

მასალა მოსწავლეებისთვის 6.2
პოლიტიკური ციკლი – პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე დაკვირვებისა და მისი შესწავლის საშუალება

კონცეფციები და ძირითადი კითხვები *შეცვალეთ კითხვები საჭიროებისამებრ*	**შენიშვნები**	**ინფორმაციის წყარო**
1. თემა რა საკითხია წამოჭრილი?		
2. პრობლემა ვინ ადგენს დღის წესრიგს? რაში მდგომარეობს პრობლემა? ყველა მომხრე შეთანხმებულია პრობლემის განმარტებაზე?		
3. დებატები ვის ეხება პრობლემა? რა არის მომხრეთა ინტერესები და ღირებულებები?		
4. გადაწყვეტილება რა არის გამოსავალი? რომელიმე ინტერესს პრიორიტეტი მიენიჭა თუ კომპრომისის საფუძველზე მოხდა გადაწყვეტილების მიღება?		
5. განხორციელება როგორ ხორციელდება გადაწყვეტილება? ვინ არის ჩართული ამ პროცესში ან პასუხისმგებელი? არის პრობლემები ან კონფლიქტები?		
6. მოსაზრებები რომელი პიროვნებები, მომხრეები, ჯგუფები და ა.შ. უჭერენ მხარს ან აკრიტიკებენ შედეგებს? რა არის მათი ღირებულებები, იდეოლოგია და ინტერესები?		
7. რეაქცია როგორია მათი რეაქცია? (ინდივიდუალური, კოლექტიური) რა საშუალებებს იყენებენ ძალაუფლების და ზეწოლის განსახორციელებლად?		
8. ახალი პრობლემა, ძველი პრობლემა, თუ პრობლემის გადაჭრა? ახალი დებტების გამართვის აუცილებლობა წამოიჭრა? რაში მდგომარეობს პრობლემა? ახალი პრობლემა წამოიჭრა, თუ ისევ ძველი დგას დღის წესრიგში? თუ მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომელმაც დაასრულა პროცესი?		

1. სამიზნე დაფა (5: სრულიად ვეთანხმები – 1: სრულიად არ ვეთანხმები)

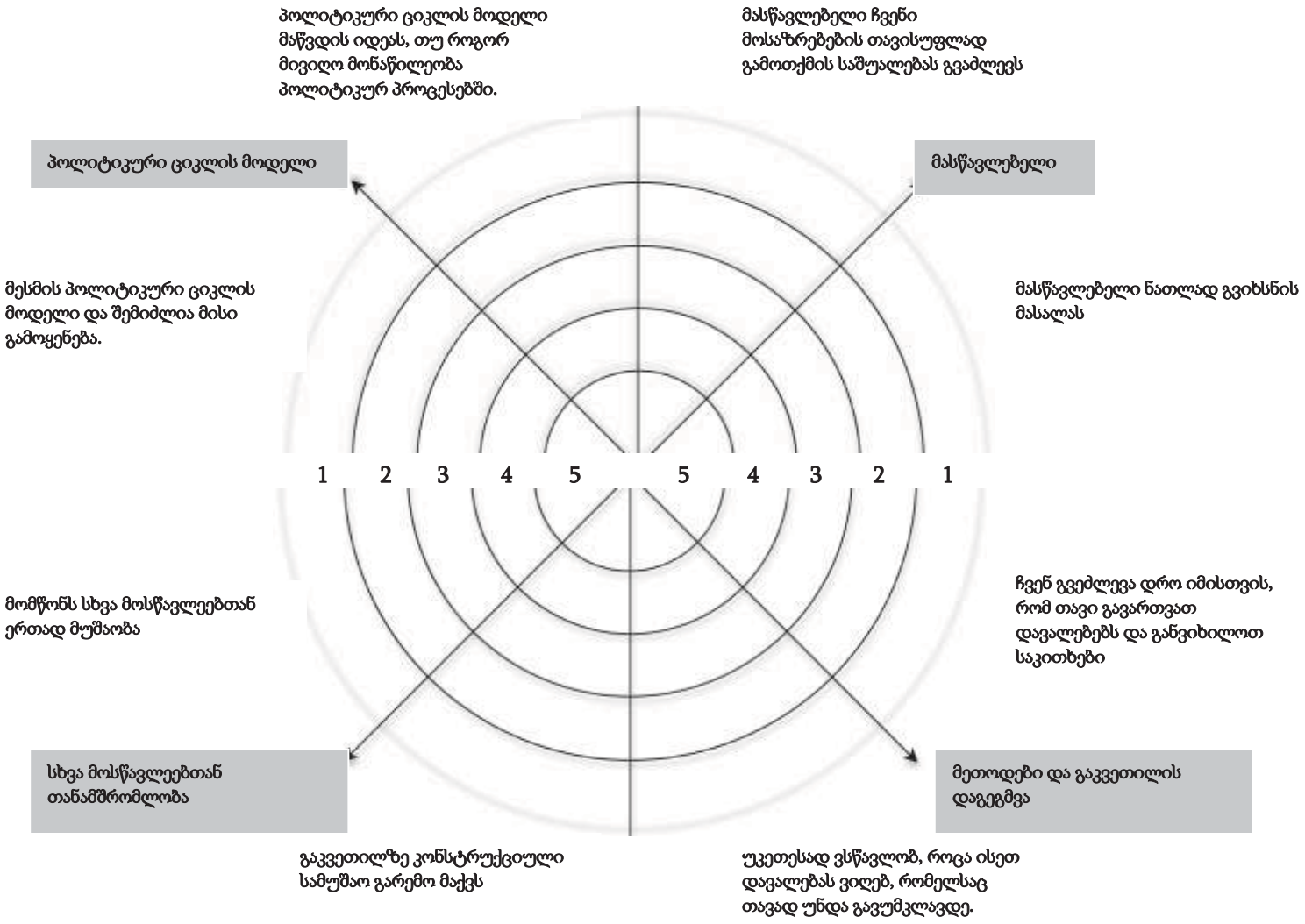

2. ჩემი პირადი მოსაზრება

2.1. ყველაზე საინტერესო და მნიშვნელოვანი რაც ვისწავლე:

2.2. რა შეიძლება დავასახელო, როგორც არასაინტერესო და უსარგებლო:

მასალა მოსწავლეებისთვის 7.1
მაჟორიტარული წესი – უმცირესობისათვის უსამართლოა? მაგალითი

სპორტულ კლუბში უმრავლესობა ფრენბურთის მოყვარულია და შედარებით მცირე რაოდენობით ჭადრაკის მოყვარული. ორივე ჯგუფი მონაწილეობს ჩემპიონატში და ორივემ წარმატებით მოახერხა ახალი წევრების მოზიდვა. ყოველი წევრი ყოველწლიურად თანაბარი ოდენობის საწევროს იხდის. წელიწადში ერთხელ, ტარდება შეხვედრა, სადაც წევრები ხმის უმრავლესობით იღებენ გადაწყვეტილებას იმის თაობაზე, თუ როგორ გამოიყენონ დაგროვილი თანხა. ფრენბურთის მოთამაშეებს მოთხოვნების გრძელი სია აქვთ, ახალი ბურთების შეძენა რეგულერულად, ახალი აღჭურვილობა მათი გუნდისთვის და ფრენბურთის მოედანის განახლება. ჭადრაკის მოთამაშეებს სჭირდებათ საწვრთნელი მასალა დამწყებთათვის, წიგნები და ჟურნალები და აგრეთვე უფრო დიდი სივრცე და მეტი ჭადრაკის დაფა ფიგურებით, მაგიდები და სკამები, რაც ჭადრაკის მოთამაშეთა მზარდ რაოდენობას დააკმაყოფილებს.

როგორც ფრენბურთელთა, ასევე მოჭადრაკეთა წარმომადგენლები კრებაზე სიტყვით გამოდიან და აყალიბებენ მათი გუნდების მოთხოვნებს. შემდეგ მიმდინარეობს გადაწყვეტილების მიღება ხმათა უმრავლესობით. ყოველ წელს მოჭედრაკეებს ხმათა რაოდენობით ფრენბურთელები ამარცხებენ. მთელი თანხა ხმარდება ფრენბურთელთა მოთხოვნების დაკმაყოფილებას და მოჭადრაკეებს უწევთ იმას დასჯერდნენ რაც აქვთ.

მოჭადრაკეები იმედგაცრუებულნი არიან და მათი მოთმინების ფიალა აივსო. მათ მიერ შეტანილი თანხებიც ხომ ფრენბურთელების მოთხოვნების დაკმაყოფილებას ხმარდება. ისინი თავს მეორეხარისხოვან წევრებად გრძნობენ. ზოგიერთმა მათგანმა უკვე გამოთქვა მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ ცალკე კლუბად გამოეყონ ფრენბურთელებს.

ფრენბურთელთა უმრავლესობას ამის საწინააღმდეგო არაფერი აქვს. მართვის სადავეები უმრავლესობის ხელშია – ეს არის დემოკრატია. თუ ხმების რაოდენობით დამარცხდი – ეს თამაშის ნაწილია. მაგრამ ფრენბურთელთა გუნდის ზოგიერთი წევრი მიიჩნევს რომ, ეს მიდგომა ძალიან მარტივია, და სამართლიანი თამაში გულისხმობს, რომ მოჭადრაკეთა ინტერესებიც უნდა იყოს გათვალისწინებული. მაგრამ როგორ?

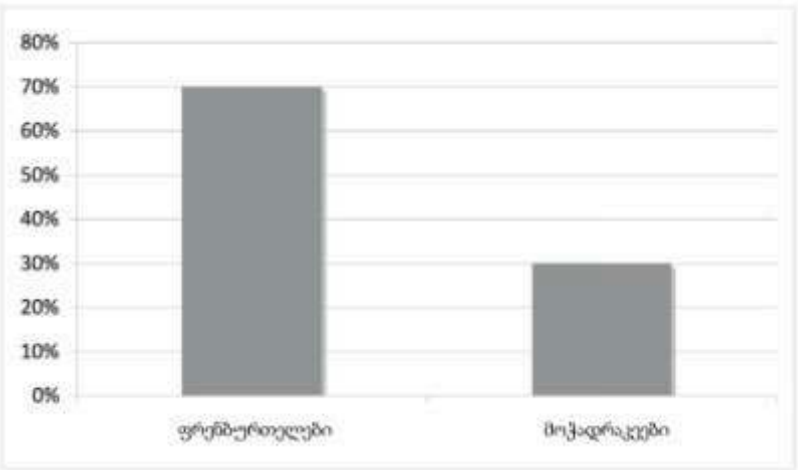

სპორტული კლუბის სტრუქტურა პლურალიზმის მარტივი მაგალითია. პლურალისტულ საზოგადოებებს ერთნაირი სტრუქტურა აქვთ, მაგრამ, რა თქმა უნდა, ისინი უფრო რთულ სტრუქტურებს წარმოადგენენ. სხვადასხვა ჯგუფს სხვადასხვა ინტერესები აქვს, რომლებიც შესაძლოა ერთმანეთს უპირისპირდებოდეს. რაც უფრო რთული აგებულების არის საზოგადოება, მით უფრო დიდია ინტერესთა კონფლიქტის ალბათობა. დემოკრატია და ადამიანის უფლებები ამ კონფლიქტთა სამართლიანი, და აქედან გამომდინარე, მშვიდობიანი მოგვარების საშუალებებს გვთავაზობს.

მაგალითი მოყვანილია დევიდ მილერის, *პოლიტიკური ფილოსოფიიდან. ძალიან მოკლე შესავალი.* ოქსფორდი, 2003, გვ. 5.

მასალა მოსწავლეებისთვის 7.2
როგორ ზრუნავს დემოკრატია უმცირესობის დაცვაზე?

უმრავლესობისა და უმცირესობების უფლებებთა შორის წონასწორობის დაცვის პრობლემა საზოგადოების ძირითად საზრუნავს წარმოადგენს მის ყველა დონეზე, დაწყებული პატარა კლუბებით და დამთავრებული სახელმწიფო დონით. ერთი მხრივ, დემოკრატია მოითხოვს უმრავლესობათა ნებისადმი პატივისცემას. მეორე მხრივ, უმცირესობათა ინტერესებიც უნდა იყოს დაცული. თუ საზოგადოებაში არსებობს ადამიანთა ჯგუფი, რომელიც მუდმივად წამგებლიან პოზიციაზეა და თვლის, რომ დისკრიმინაციის საგანს წარმოადგენს, ამან საზოგადოებაში შესაძლოა სერიოზული კონფლიქტი წარმოშვას.

დემოკრატიულ საზოგადოებათა კონსტიტუციები, ამ პრობლემის აღმოსაფხვრელად, ძირითადად ორ მიდგომას იყენებენ – ორივე მიდგომა აწესებს ზღვარს, მასზედ, თუ რა გადაწყვეტილების მიღება შეუძლია უმრავლესობას. პირველი მიდგომა გულისხმობს უმრავლესობათა ძალაუფლების შეზღუდვას, მცირე ერთეულებისთვის ავტონომიის უფლების მინიჭებით (ფედერციული ან კანტონალური მოდელი). მეორე მიდგომა ადამიანის უფლებებისთვის სამოქალაქო უფლებების სტატუსის მინიჭებას გულისხმობს. ეს უფლებები იცავს ცალკეულ პიროვნებებსა და უმცირესობებს იმით, რომ უმრავლესობას მათი ინტერესებისადმი პატივისცემას აიძულებს.

1. ფედერაციულ/კანტონალური მოდელი

უმცირესობათა ჯგუფები ქმნიან რეგონალურ ერთეულებს სახელმწიფოს შიგნით – ფედერაციულ ან კანტონალურ ერთეულებს. ამერიკის შეერთებული შტატები, გერმანია, ბელგია ფედერაციულ სახელმწიფოთა მაგალითებია, მაშინ როცა შვეიცარია არის კანტონალური სახელმწიფოს მოდელი. ამ მცირე ზომის ერთეულებიდან უმრავლესობა იღებს გადაწყვეტილებას, და ეს გადაწყვეტილებები შეიძლება მოიცავდეს საკუთარი ბიუჯეტის განკარგვის ან სახელმწიფო კანონმდებლობაში მონაწილეობის უფლებას. დემოკრატიულ სახელმწიფოთა კონსტიტუციები ერთმანეთისგან განსხვავდება ამ, მათზე დაქვემდებარებული ერთეულებისადმი სხვადასხვა დონის ავტონომიის მინიჭების თვალსაზრისით.

მსჯელობა ამ თემაზე შეიძლება კიდევ უფრო განვავრცოთ იმით, რომ შევცვალოთ უმრავლესობის განმარტება. იმ შემთხვევაში, თუ გარკვეული გადაწყვეტილება 50–75% ან თუნდაც 100%–იან კვორუმს მოითხოვს – უმცირესობათა ჯგუფებს შეუძლიათ, ზეგავლენა იქონიონ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებაზე და, აგრეთვე, შეუძლიათ ისარგებლონ ვეტოს უფლებით.

2. ადამიანის უფლებები, როგორც უმცირესობათა უფლებები

ადამიანთა უფლებები წარმოადგენს უმცირესობათა უფლებებს, გარკვეულად ზღუდავს რა უმრავლესობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. მაგალითისთვის ავიღოთ 1950 წლის 4 ნოემბერს მიღებული ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლები:

მუხლი 5, თავისუფლების ... უფლება

ყველას აქვს თავისუფლების უფლება ...

მუხლი 14 , დისკრიმინაციის აკრძალვა

ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობა უზრუნველყოფილია ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, განურჩევლად სქესის, რასის, კანის ფერის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობის, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილების, ქონებრივი მდგომარეობის, დაბადებისა თუ სხვა ნიშნისა.

მასალა მოსწავლეებისთვის 7.3
ამოცანა: სპორტული კლუბისთვის წესების შემუშავება

1. ჩამოაყალიბეთ წესები (მუხლი 1, მუხლი 2, მუხლი 3 და ა. შ. ...) რომელიც დაარეგულირებს შემდეგ საკითხებს:

   – როგორ უნდა განაწილდეს თანხა ჯგუფებს შორის?

   – ვინ იღებს გადაწყვეტილებას იმის თაობაზე, თუ როგორ განაწილდეს თანხა?

   – უნდა მივცეთ თუ არა ჯგუფებს ავტონომია?

   – როგორ გამოვიყენოთ დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი – რათა დავიცვათ როგორც უმრავლესობის, ასევე, უმცირესობის უფლებები და ინტერესები?

   – ... *(სურვილისამებრ, დაამატეთ საკითხები, რომლებიც თქვენი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია).*

2. მოამზადეთ მოხსენება თქვენს მიერ შემუშავებულ წესდებზე, დაიტანეთ თქვენი წესები, საჭიროების შემთხვევაში შენიშვნების ფორმით, A4 ფორმატის ფურცელზე, რომელსაც დაურთავთ მატრიცას.

3. ზემოთ მოცემული კითხვები მოგცემთ იმის საშუალებას, რომ თქვენი შედეგები შეადაროთ სხვა ჯგუფის შედეგებს (იხ. მასალა მოსწავლეებისთვის 7.4).

მასალა მოსწავლეებისთვის 7.4
პრეზენტაციის შესახებ ჩანაწერების გაკეთება : მიკროსაზოგადოების წესდების პროექტი

გააკეთეთ ჩანაწერები თქვენი ჯგუფის შედეგების შესახებ ამ ფორმაში და დააფიქსირეთ პრეზენტაციის დროს სხვა ჯგუფების მიერ გამოთქმული მოსაზრებები.

ძირითადი საკითხი	ჯგუფი 1	ჯგუფი 2	ჯგუფი 3	ჯგუფი 4	ჯგუფი 5	შედარება
თანხის განაწილება						
ვინ იღებს გადაწყვეტილებას თანხის განაწილების თაობაზე?						
ავტონომია ჯგუფებს						
დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი (უმრავლესობა/უმცირესობა)						
...						

განვიხილავთ წესდების პროექტებს – ძირითადი საკითხები

1. *სამართლიანობა:* მოცემული წესდება უმრავლესობა/უმცირესობის პრობლემას სამართლიანად ჭრის?

2. *დემოკრატია:* მოცემული წესდება ესადაგება თუ არა მაჟორიტარობის პრინციპს?

3. *ქმედითუნარიანობა:* გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში წესები დაუბრკოლებლად იმოქმედებენ?

4. *რეგულირება და/ან პრიორიტეტულობის განსაზღვრა:* ამ წესდების დახმარებით გამოიძებნა კომპრომისი განსხვავებულ ინტერესებსა და პრინციპებს შორის, თუ რომელიმე ერთ ინტერესსა თუ პრინციპს მიენიჭა უპირატესობა?

5. ...

რაში გამოგვადგება ეს კითხვები?

შეეცადე, თანამიმდევრულად უპასუხო კითხვებს. თქვენ გაქვთ კითხვების დამატების უფლება.

თუ გადაწყვეტთ, გამოტოვოთ კითხვა და შემდეგ კითხვაზე გადახვიდეთ, დაასაბუთეთ, რატომ აკეთებთ ამას.

ჩაწერეთ თქვენი მსჯელობა და გაამყარეთ იგი მიზეზების დართვით.

რატომ გაძლევთ ამ რჩევებს

თქვენ გაქვთ თავისუფლება, ჩამოაყალიბოთ თქვენი მოსაზრება. თავისუფალი აზრი და გამოხატვის თავისუფლება ადამიანის უფლებებია.

აქედან გამომდინარე, არ არსებობს „მცდარი“ ან „მართებული“ მოსაზრება.

იმისათვის, რომ ერთმანეთს გავაგებინოთ საკუთარი მოსაზრება, უნდა გავამყაროთ იგი მიზეზების დასახელებით. სწორედ აქ იჩენს თავს ხარისხობრივი სხვაობა. ზოგიერთი არგუმენტი უფრო დამაჯერებლად, კარგად გააზრებულად ჟღერს, ვიდრე დანარჩენი.

მონაწილეობას ვიღებთ რა დემოკრატიულ საზოგადოებაში, მნიშვნელოვანია ღრმა აზროვნებისა და დასაბუთების უნარი, როცა გვსურს სხვა ადამიანების მხარდაჭერა მოვიპოვოთ ჩვენი მიზნების გასახორციელებლად. სწორედ ამ უნარის გამომუშავებას ემსახურება თქვენს წინაშე დაყენებული ეს ამოცანა.

მასალა მოსწავლეებისთვის 8.1
რჩევები განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით

თქვენი ამოცანა

1. ჩამოაყალიბეთ თქვენი მოსაზრებები და ჩაინიშნეთ (ბრეინშტორმინგი).

2. დაახარისხეთ თქვენი მოსაზრებები კატეგორიებად.

3. შეამოწმეთ, რამდენად აკმაყოფილებს თქვენი მოსაზრებები შემდეგ კრიტერიუმებს:

   ა. რას მოითხოვს თქვენი მოსაზრება, არჩევანის გაკეთებას თუ გადაწყვეტილების მიღებას?

   ბ. თქვენს მიერ შემოთავაზებულ საკითხზე გარკვეული არჩევანის ან გადაწყვეტილების სასარგებლოდ ან წინააღმდეგ შესაძლებელია ძლიერი არგუმენტების მოყვანა?

   გ. თქვენ და სხვა მოსწავლეებმა იცით რაიმე ამ საკითხთან დაკავშირებით?

   დ. როგორ ფიქრობთ, ეს საკითხი დააინტერესებს სხვა მოსწავლეებს თქვენს კლასში?

   ე. თქვენ და სხვა მოსწავლეები ფლობთ საჭირო ინფორმაციას ამ საკითხთან დაკავშირებით, თუ თქვენ მოგიწევთ მიაწოდოთ მათ ეს ინფორმაცია? (შეიძლება თქვენ ყოველდღიური გამოცდილების საფუძველზე დაგროვილი საკმაო ინფორმაცია გაქვთ ამ საკითხის შესახებ; ან შეგიძლიათ მოიპოვოთ მონაცემები მის შესახებ სხვადასხვა წყაროდან, როგორიცაა, წიგნები, გაზეთები და ინტერნეტი.)

   თუ თქვენი პასუხები კითხვებზე ა.–ე. უარყოფითია, მაშინ საკითხი არ არის დებატებისთვის ვარგისი.

4. შეარჩიე ერთი ან ორი მოსაზრება და, საჭიროების შემთხვევაში, მოიპოვე მასალა. საკითხი შეგიძლია ჩამოაყალიბო თეზისის ან მარტივი კითხვის ფორმით, რომელზეც პასუხია „კი“ ან „არა“.

5. განათავსე შენი სახელითა და გვარით გაფორმებული შემოთავაზება განცხადებების დაფაზე იმ კატეგორიის გასწვრივ, რომელსაც იგი ეკუთვნის. დარწმუნდით, რომ დათქმულ ვადას არ გადააშორებთ, რათა ყველამ შეძლოს, გაეცნოს თქვენს წვლილს.

6. ამოჭერით ქვემოთ მოცემული ფორმა, შეავსეთ და განათავსეთ იგი მასწავლებლის მიერ მითითებულ ადგილზე. დაურთეთ თქვენს მიერ მოპოვებული მასალა.

7. გაეცანით საინფორმაციო დაფაზე სხვა მოსწავლეების მიერ განთავსებულ წინადადებებს გაკვეთილის დაწყებამდე.

✂– – – –

მასალა მოსწავლეებისთვის 8.2
დებატებში მონაწილეობის წესები

როგორ განვლაგდეთ

თავმჯდომარე იკავებს ადგილს მაგიდის თავში. დებატებში მონაწილე ორი მხარე ერთმანეთის პირისპირ განლაგდება მაგიდის აქეთ და იქით. აუდიტორია მაგიდიდან ცოტა მოშორებით იკავებს ადგილს, ისე რომ მან დებატებში მონაწილე ორივე მხარის დანახვა დაუბრკოლებლად შეძლოს. საჭიროების შემთხვევაში დამატებითი ადგილები აუდიტორიისთვის უნდა უნზრუნველვყოთ რამდენიმე რიგად, და არა რომელიმე მხარის ზურგს უკან.

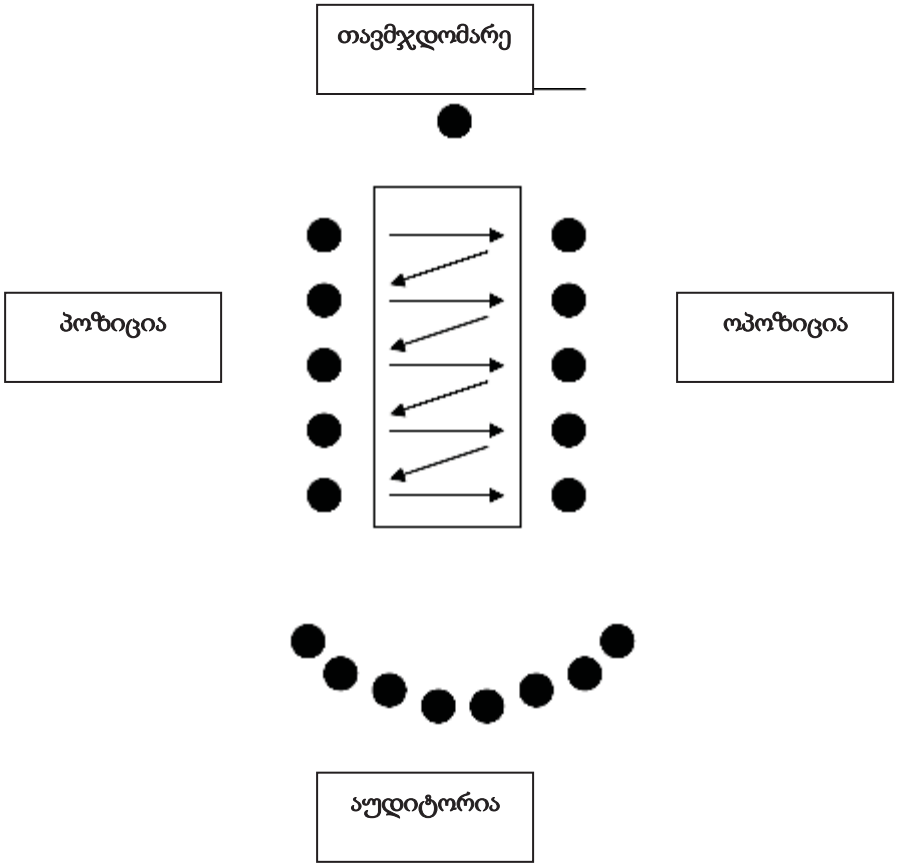

გამომსვლელთა მონაცვლეობა

ისრებით ნაჩვენებია გამომსვლელთა მონაცვლეობა დებატების პირველ რაუნდში. მეორე რაუნდში გამომსვლელთა რიგი უკუსვლით ხორციელდება, სანამ პოზიციის მხარის პირველი წარმომადგენელი არ დაასრულებს საუბარს. ამის შემდეგ ოპოზიციის მხარეს ეკუთვნის ბოლო გამოსვლა; გუნდს შეუძლია აირჩიოს თავისი წარმომადგენელი ამ მოვალეობის შესასრულებლად – მაგრამ ეს არ უნდა იყოს მათი პირველი სპიკერი, ვინაიდან ამ შემთხვევაში მას ორწუთიანი გამოსვლის საშუალება ეძლევა, რაც უსამართლობაა მეორე გუნდისთვის.

დებატების წარმოების წესები

1. დებატებს იწყებს პოზიციის პირველი სპიკერი, რომელიც თავმჯდომარის გვერდით ზის. შემდეგ, როგორც ეს ისრებით არის ნაჩვენები დიაგრამაზე, საუბრობს და პოზიციის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებას ეხმაურება ოპოზიციის პირველი სპიკერი. ამრიგად, ორივე მხარის გამომსვლელები საუბრობენ მონაცვლეობით. როდესაც საუბარს დაასრულებს ოპოზიციის ბოლო გამომსვლელი, იწყება დებატების მეორე რაუნდი, ამჯერად უკუსვლის პრინციპით.

2. მას შემდეგ, რაც საუბარს დაასრულებს პოზიციის პირველი სპიკერი, სიტყვა ეძლევა ოპოზიციის წარმომადგენელს (მაგრამ არა მათ პირველ სპიკერს).

3. სპიკერთა სიტყვით გამოსვლის რიგის შეცვლა არ შეიძლება.

4. ყოველ გამომსვლელს სასაუბროდ ეძლევა მაქსიმუმ ერთი წუთი. თავმჯდომარე აკონტროლებს მათ დროს. იგი ანიშნებს გამომსვლელს, როცა მას 10 წამი რჩება გამოსვლის დასრულებამდე და მას შემდეგ რაც ამოიწურება გამოსვლის დრო, გამომსვლელს შეუძლია დაასრულოს დაწყებული წინადადება, რის შემდეგაც უნდა შეწყვიტოს საუბარი. დრო, რომელიც არ გამოიყენა წინა გამომსვლელმა, არ გადაეცემა მომდევნო თუ სხვა გამომსვლელს.

5. დაუშვებელია გამომსვლელის შეჩერება ან მისთვის სიტყვის გაწყვეტინება.

6. აუდიტორია არ მონაწილეობს დებატებში.

7. დებატების დასრულების შემდეგ, აუდიტორიას ეძლევა 5 წუთი, რათა მათ თავიანთი შთაბეჭდილებები და მოსაზრებები ერთმანეთს გაუზიარონ. შემდეგ დებატებში განხილულ საკითხს კენჭს უყრიან ხელის აწევით.

8. კენჭისყრის დროს თვლიან, რამდენი არის მომხრე და რამდენი წინააღმდეგი. კენჭისყრაში გამარჯვებულია უმრავლესობა.

რა უნდა გაითვალისწინონ დებატებში მონაწილე გამომსვლელებმა

1. პოზიციის პირველი სპიკერის გარდა, დანარჩენმა გამომსვლელებმა: თქვენი გამოსვლის პირველი ნახევარი დაუთმეთ თქვენს წინ სიტყვით გამოსული მოწინააღმდეგე გუნდის წარმომადგენლის მიერ გამოთქმული არგუმენტის გაბათილებას და მხოლოდ ამის შემდეგ ეცადეთ ჩამოაყალიბოთ საკუთარი არგუმენტი.

2. პირველი სპიკერი - ჩამოაყალიბეთ თქვენი მოსაზრება – გამოთქვით, რა გადაწყვეტილება გინდათ იყოს მიღწეული.

3. დებატებისთვის მზადებისას, პირველ რიგში, მოიმარაგეთ იდეები. შემდეგ გადაწყვიტეთ, რა თანმიმდევრობით გსურთ, გადმოსცეთ თქვენი მოსაზრებები, და გადაანაწილეთ ისინი გამომსვლელებზე. პირველ და საბოლოო გამოსვლაში შეეცადეთ ჩამოაყალიბოთ თქვენი ყველაზე ძლიერი არგუმენტი (იხ. მასალა მოსწავლეებისთვის 8.2).

4. შეგიძლიათ გაიმეოროთ თქვენი ყველაზე ძლიერი არგუმენტი ან მისი სხვადასხვა ვარიანტი მიაწოდოთ მსმენელს, რათა მათი მხარდაჭერა მოიპოვოთ.

5. ბოლო გამომსვლელეთა სიტყვა უნდა იყოს მათი გუნდის თვალსაზრისის შეჯამება, სადაც კონკრეტულად სამი ან ოთხი არგუმენტი იქნება ჩამოყალიბებული. რა უნდა გაითვალისწინოს აუდიტორიამ დებატების დასრულების შემდეგ? თუ დებატები გადაწყვეტილების მიღების მიზნით იმართება, კარგად ჩამოაყალიბეთ, თუ რა გადაწყვეტილების მიღებას ელით მათგან, რას უნდა მისცენ ხმა.

6. ისაუბრეთ თავისუფლად. ნუ წაიკითხავთ წინასწარ მომზადებულ სიტყვას.თვალებში უყურეთ ოპონენტს და შეინარჩუნეთ თვალით კონტაქტი აუდიტორიასთან.

7. პატივისცემით მოეპყარით თქვენ ოპონენტებს. არასოდეს მიაყენოთ შეურაცხყოფა გამომსვლელს, ისაუბრეთ მხოლოდ მის არგუმენტზე.

რჩევები აუდიტორიის წევრებს (იხ. მასალა მოსწავლეებისთვის 8.5)

1. დებატებამდე, ეცადეთ წინასწარ განსაზღვროთ, თუ რა არგუმენტების წარმოდგენა შეუძლია ორივე მხარეს. ეს საშუალებას მოგცემთ უკეთ აღიქვათ დებატებში გამომსვლელთა საუბარი.

2. გააკეთეთ ჩანიშვნები ორივე მხარის მიერ წარმოდგენილ არგუმენტებზე – თუ ეს შესაძლებელია, თითო წინადადებაში.

3. დააკავშირეთ არგუმენტები მათ გამაბათილებელ არგუმენტებთან ხაზებით ან ისრებით, და დაურთეთ თქვენი კომენტარი. რომელი არგუმენტი მიგაჩნიათ ყველაზე ძლიერ არგუმენტად? (საფეხური 2 და 3 შეიძლება შესრულდეს რამდენიმე მსმენელის მიერ ერთობლივად.)

4. აღნიშნეთ, რომელმა არგუმენტმა მოახდინა თქვენზე შთაბეჭდილება.

5. დებატების დასრულების შემდეგ თქვენი მოსაზრებები გაუზიარეთ სხვებს და ხმა მიეცით ორი მხარის მიერ წამოყენებული წინადადებიდან თქვენთვის მისაღებ წინადადებას.

მასალა მოსწავლეებისთვის 8.3
გეგმის ბლანკი დებატებში მონაწილე გუნდებისთვის

გამომსვლელის ვინაობა *დაიცავით მასალა მოსწავლეებისთვის 8.2 –ში მოცემულ დიაგრამაზე გამოსახული გამომსვლელთა თანმიმდევრობა*	**არგუმენტი**	**შენიშვნა**
1.	*რეკომენდებულია: ჩამოაყალიბეთ თქვენი თვალსაზრისი*	
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.*	*საბოლოო სიტყვა (ძირითად არგუმენტთა შეჯამება)*	

***გამომსვლელები, ვისაც საბოლოო სიტყვა ეკუთვნით**
პოზიციიდან პირველ გამომსვლელს ეკუთვნის ბოლო სიტყვა (იხ. დიაგრამა მასალა მოსწავლეებისთვის 8.2).

შემდეგ საბოლოო სიტყვით გამოდის ოპოზიციის წარმომადგენელი. გუნდი ირჩევს თავის წარმომადგენელს ამ მოვალეობის შესასრულებლად – მაგრამ ეს არ უნდა იყოს მათი პირველი სპიკერი, ვინაიდან ამ შემთხვევაში მას ორწუთიანი გამოსვლის საშუალება მიეცემა, რაც უსამართლობაა მეორე გუნდისთვის.

მასალა მოსწავლეებისთვის 8.4
გეგმის ბლანკი თავმჯდომარეებისთვის

თავმჯდომარის მისია – გაუძღვეს დებატებს

თავმჯდომარე უძღვება დებატებს და აკონტროლებს, რომ დებატების მონაწილენი დებატების წესებს იცავენ (იხ. მასალა მოსწავლეებისთვის 8.2) და ერთმანეთს სამართლიანად და პატივისცემით ეპყრობიან. თავმჯდომარე ნეიტრალურია და არ ემხრობა დებატებში მონაწილე არც ერთ გუნდს.

თავმჯდომარე, ამავდროულად, ე.წ. დროის აღმრიცხველია. არც ერთ გამომსვლელს არ ეძლევა სასაუბროდ ერთ წუთზე მეტი დრო. პრაქტიკულად, ეს იმას ნიშნავს, რომ მას შემდეგ რაც ამოიწურება ერთი წუთი, გამომსვლელს ეძლევა საშუალება, დაასრულოს დაწყებული წინადადება, რის შემდეგაც უნდა შეწყვიტოს საუბარი. საჭიროების შემთხვევაში თავმჯდომარე თავაზიანად, მაგრამ მკაცრად აწყვეტინებს სიტყვას გამომსვლელს და გადასცემს მას შემდეგ გამომსვლელს მოწინააღმდეგე გუნდიდან.

აღჭურვილობა

- წამზომი ან საათი, რომელიც სიზუსტით უჩვენებს წამებს. მობილური ტელეფონები აღჭურვილია წამზომის ფუნქციით.
- კალამი და ფურცელი შენიშვნებისთვის.
- ყვითელი და წითელი A7 ფორმატის ფურცლები ან მუყაოს ქაღალდი.
- დამატებითი მასალა მოსწავლეებისთვის 8.2, 8.5.

პირველი თავმჯდომარის მოვალეობა დებატების პროცესში:

1. იგი ხსნის დებატებს
   - მიესალმება მონაწილე გუნდებს, აუდიტორიას და დამსწრე ჟურნალისტებს
   - დამსწრე საზოგადოებას აცნობს მოკლე ინფორმაციას დებატებში განსახილველ საკითხზე, ყოველგვარი დეტალების გარეშე, რაც შეიძლება წაადგეს რომელიმე მხარეს.
   - შეახსენებს გუნდებს, რომ მათ უნდა დაიცვან სამართლიანობის პრინციპი და დადგენილი წესები.
   - მონაწილეებს შეახსენებს დროის დაცვასთან დაკავშირებულ წესს: 50 წამის შემდეგ იგი იძლევა გაფრთხილებას დროის 10 წამში ამოწურვის შესახებ.
   - ერთი წუთის ამოწურვის შემდეგ, თავმჯდომარე აჩერებს გამომსვლელს – რათა დაცული იყოს სამართლიანობის პრინციპი.
2. დებატების განმავლობაში:
   - თავმჯდომარე უსიტყვოდ უსმენს დებატებს.
   - აკონტროლებს საუბრის ხანგრძლივობას და 50 წამის შემდეგ იძლევა გაფრთხილებას. (ძალიან ხშირად, ეს არის მისი ერთადერთი მოვალეობა.)
   - თავმჯდომარე აწყვეტინებს საუბარს გამომსვლელს, რომელიც ერთწუთიან რეგლამენტს გადააჭარბებს.

- აღკვეთავს გამომსვლელის საუბარში ჩარევის ნებისმიერ მცდელობას, დებატების მონაწილის მხრიდან იქნება ეს თუ აუდიტორიის წევრის მხრიდან.

- იმ შემთხვევაში, თუ ადგილი აქვს დებატების წესების უხეშ დარღვევასა და უსამართლობას, თავმჯდომარე ყვითელ ან წითელ ბარათს უჩვენებს მოსაუბრეს. წითელი ბარათი ნიშნავს, რომ მონაწილემ უნდა დატოვოს დარბაზი.

3. დებატების შემდეგ:

- თავმჯდომარე დებატებს დახურულად აცხადებს.

- მადლობას უხდის მონაწილეებსა და აუდიტორიას.

თავმჯდომარის ფუნქცია დებატების შემდეგ:

დებატების შემდეგ აუდიტორიას ეძლევა ხუთი წუთი დებატების განხილვისთვის და შემდეგ ხმას აძლევს იმ მხარეს, რომლის არგუმენტებიც უფრო დამაჯერებლად ჟღერდა.

მეორე თავმჯდომარის ფუნქცია – გაუძღვეს აუდიტორიის მიერ დებატებში განხილულ საკითხზე მსჯელობასა და ხმის მიცემის პროცედურას

1. *დებატების შემდგომ მსჯელობა*

- თავმჯდომარე აცხადებს, რომ აუდიტორიას ეძლევა ხუთი წუთი, რომლის განმავლობაში მათ უნდა გაუზიარონ ერთმანეთს საკუთარი მოსაზრებები და იმსჯელონ დებატებში განხილული საკითხის შესახებ. აუდიტორიის წევრები თავსდებიან წრის ან ნახევარწრის განლაგებით, რათა ყველა მოსწავლე ერთმანეთს კარგად ხედავდეს.

- აუდიტორიის ყველა წევრს ხელთ აქვს დებატების განმავლობაში გაკეთებული ჩანაწერები და მათ ასევე საკუთარი შეხედულებები გააჩნიათ იმასთან დაკავშირებით, თუ რომელმა გუნდმა შეძლო უფრო დამაჯერებლად წარმოეჩინა საკუთარი ხედვა. თავმჯდომარე სთხოვს მათ ხელის აწევით დაადასტურონ თუ რომელ გუნდს ანიჭებენ უპირატესობას – საცდელი კენჭისყრა.

- განსხვავებული მოსაზრების მქონე მოსწავლეები მონაცვლეობით გამოდიან სიტყვით. თავმჯდომარე მათ სთხოვს, ისეთივე რიგი დაიცვან გამოსვლებში, როგორც დებატების დროს, ვინაიდან ისინი დროში შეზღუდული არიან და სასურველია ბევრ მათგანს მიეცეს საკუთარი მოსაზრების გამოთქმის საშუალება.

- ხუთი წუთის შემდეგ თავმჯდომარე განხილვას დასრულებულად აცხადებს.

2. *კენჭისყრა*

- თავმჯდომარე კენჭისყრას გახსნილად აცხადებს. იგი ხელმეორედ აყალიბებს საკითხს და სვამს კითხვას, რომელსაც კენჭი უნდა უყარონ: რომელი გუნდის გამოსვლა იყო უფრო დამაჯერებელი – პოზიციის თუ ოპოზიციის? ამ ეტაპზე დაუშვებელია ნებისმიერი სახის მსჯელობა. თავმჯდომარე სთხოვს ერთ–ერთ მოსწავლეს, დაფაზე გადაიტანოს ამ კენჭისყრის შედეგები.

- თავმჯდომარე სთხოვს აუდიტორიის იმ წევრებს, რომლებიც პოზიციას ემხრობიან, ხელის აწევით დაადასტურონ თავიანთი არჩევანი. იგი ითვლის ხმების რაოდენობას და შემდეგ იმავე პროცედურით აწარმოებს კენჭისყრას ოპოზიციის მომხრეთა გამოსავლენად.

- საბოლოოდ დგება მათი ჯერი, ვინც თავი შეიკავა – არ მისცა ხმა არც ერთ გუნდს – მათი ხმებიც იგივე პრინციპით ითვლება.

– თავმჯდომარე აცხადებს კენჭისყრის შედეგებს, მაგრამ ყოველგვარი კომენტარის გარეშე. იგი მადლობას უხდის აუდიტორიას განხილვასა და კენჭისყრაში მონაწილეობისთვის და სხდომას დახურულად აცხადებს.

მასალა მოსწავლეებისთვის 8.5
ბლანკი აუდიტორიისთვის ჩანაწერების გასაკეთებლად

1. ბრეინშტორმინგი: რა არგუმენტებს ველოდებით?		
პოზიცია	ოპოზიცია	შენიშვნები

2. ჩანაწერი დებატების შესახებ		
პოზიცია	ოპოზიცია	შენიშვნები

3. ჩემი ხმა მივეცი (დაასახელეთ მიზეზები):

მასალა მოსწავლეებისთვის 8.6
სამუშაო ფურცელი ახალი ამბების შესახებ სტატიის დასაწერად

დავალება

შექმენით სამი ორკაციანი ჯგუფი.

შემდეგი გაკვეთილისთვის დაწერეთ საგაზეთო სტატია გამართული დებატების შესახებ. გააკარით თქვენ მიერ დაწერილი სტატიები კედელზე, თუ შესაძლებელია, ორ ან სამ ეგზემპლარად.

სამივე გუნდი სხვადასხვა ტიპის გაზეთისთვის (პერიოდიკა) წერს:

- პოპულარული გაზეთი;
- გავლენიანი გაზეთი;
- ახალგაზრდული ჟურნალი.

სამი ტიპის გაზეთის პროფილი – რას ელის მკითხველი

არსებობს რამდენიმე ძირითადი წესი თუ როგორ უნდა დაიწეროს კარგი სტატია ახალ ამბავზე –იხ. მასალა მოსწავლეებისთვის 9.1.

მაგრამ, მეორე მხრივ, ყველა გაზეთს თავისი განსხვავებული მკითხველი ჰყავს, ასე რომ თქვენ მიერ დაწერილი სტატია უნდა მოიწონოს ადამიანების იმ ჯგუფმა, რომლისთვისაც ეს გაზეთია განკუთვნილი, რათა მათ შეიძინონ გაზეთი და შენ უზრუნველყოფილი იყო სამუშაო ადგილით. აქედან გამომდინარე, სტატიები ერთმანეთისგან განსხვავებული იქნება, მიუხედავად იმისა, რომ თქვენ ერთსა და იმავე მოვლენაზე – გამართულ დებატებზე წერთ. დააკვირდით როგორ ხდება ეს ნამდვილ გაზეთში.

გაზეთის ტიპი	**რას ელის მკითხველი** *** უპირველესი მნიშვნელობის / ** მნიშვნელოვანი / *არ იქნებოდა ურიგო				
	გართობა	ილუსტრაციები	ინფორმაცია (საკითხი და მისი განხილვა)	ახალგაზრდების თვალსაზრისი	„ინდივიდუალური მიდგომა“
პოპულარული გაზეთი	**	**	**	*	***
გავლენიანი გაზეთი	*	**	***	*	*
ახალგაზრდული ჟურნალი	**	**	**	***	*

მასალა მოსწავლეებისთვის 9.1
კედლის გაზეთის შექმნა – ვაკეთებთ არჩევანს

მითითებები დავალების შესასრულებლად

თქვენ უნდა გამოუშვით კედლის გაზეთი. ამ სამუშაოსთვის მზადება დაიწყეთ იდეების მოძიებით. რა სტატიები, სურათები და რომელი ამბების გაშუქება შეგიძლიათ შესთავაზოთ თანაგუნდელებს? მოიფიქრეთ, როგორ დაასაბუთოთ თქვენი შეთავაზება, რადგან ეს დაგეხმარებათ საბოლოო არჩევანის გაკეთებამდე გამართულ დიკუსიაში, დაარწმუნოთ თქვენი თანაგუნდელები თქვენი არჩევანის მართებულობაში.

რა უნდა გავითვალისწინოთ (კრიტერიუმები)	**თქვენი წინადადება**	**დასაბუთება**
1. გასაშუქებლად ვარგისიანობა რაში განაპირობებს მოვლენის, ამბის, მნიშვნელობას? შეიცავს ამბავი მნიშვნელოვან ან ისეთ ინფორმაციას, რომელიც უნდა იცოდეს თქვენმა მკითხველმა? **2. მოწინავე სტატია** მოწინავე სტატია უნდა იყოს მიმზიდველი, რათა დააინტერესოს პოტენციური მკითხველი. შეგიძლიათ მოწინავე სტატიას მიმზიდველობა შესძინოთ ფოტოს დართვით? **3. ფოტოები** გაითვალისწინეთ, უმჯობესია ფოტო მოკლე ტექსტით, ვრცელი ისტორიის ნაცვლად. **4. ბალანსირებული მასალა** მაგალითები: ნაცნობი/უცნობი დადებითი/უარყოფითი სენსაციური ამბები/ საინტერესო ამბები წარმატების ისტორიები/ კონფლიქტის შესახებ ისტორიები	1. მოწინავე სტატია	
	2. სხვა სტატიები	
	3. მთავარი სტატია (კომენტარი) – რა მოვლენაზე?	
	4. ფოტოები – რა მოვლენაზე?	
	5. ნაკლებმნიშვნელოვანი მოვლენები და თემები – რისი გამოტოვება შეგვიძლია?	

წყარო: მედიაწიგნიერების ცენტრი (2005 წელი), ხუთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელმაც შეიძლება შეცვალოს მსოფლიო, გაკვეთილი 1ბ, გვ. 21 მიხედვით; www.medialit.org

მასალა მოსწავლეებისთვის 9.2
რჩევები კედლის გაზეთის გამოცემისთვის

გადაანაწილეთ შემდეგი ფუნქციები გუნდის სხვადასხვა წევრზე (იხ. ქვემოთ მოცემული საცნობარო მასალა):

- მთავარი რედაქტორი, რომელიც გაუძღვება თქვენს სხდომას;
- მენეჯერი (დროის აღმრიცხველი), რომელიც ზედამხედველობას გაუწევს კედლის გაზეთის გამოცემის პროცესს;
- მომხსენებელი, რომელიც თქვენს გადაწყვეტილებას წარადგენს პლენარულ სხდომაზე.

განრიგის ნიმუში

1. შეგიძლაით იმოქმედოთ მოცემული განრიგის ნიმუშით ან შეცვალოთ იგი.

2. იმსჯელეთ და გადაწყვიტეთ რომელ თემებს შეარჩევთ თქვენი კედლის გაზეთისთვის და რომელს - არა (მასალა მოსწავლეებისთვის 9.1).

3. გადაანაწილეთ კვლევითი თუ სტატიის დაწერის სამუშაო გუნდის ყველა წევრზე. შეთანხმდით თქვენს სამუშაო განრიგზე.

4. მუშაობთ თქვენს სტატიაზე – ატარებთ კვლევას, წერთ სტატიას, ეძებთ მასალასა და ფოტოებს.

5. ააწყვეთ თქვენი კედლის გაზეთი.

6. გამოაკარით იგი კლასში კედელზე.

საცნობარო მასალა

მთავარი რედაქტორი თქვენ თავმჯდომარეობთ თქვენი გუნდის მიერ გამართულ დისკუსიებსა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესს. დარწმუნდით, რომ გუნდის ყველა წევრს აქვს საშუალება, გუნდის სხვა წევრებს გაუზიაროს საკუთარი მოსაზრებები. ჩაერიეთ, როცა ხედავთ, რომ გუნდის რომელიმე წევრს არ უსმენენ. გამოთქვით თქვენი მოსაზრება იმის თაობაზე, თუ რომელი სტატია მიგაჩნიათ ვარგისად კედლის გაზეთში განსათავსებლად. დარწმუნდით, რომ გუნდი ეფექტურად ასრულებს თავის სამუშაოს. შესთავაზეთ მათ რეალური სამუშაო განრიგი, რომელიც საკმარის დროს მისცემს მათ ძირითადი სამუშაოს შესრულებისთვის – ინფორმაციის მოძიებისა და სტატიების დაწერისთვის.
მენეჯერი (დროის აღმრიცხველი) თქვენ ზედამხედველობთ გაზეთის გამოცემის განრიგს. თუ შეამჩნევთ, რომ გუნდი ჩამორჩება განრიგს, რის გამოც თქვენ პრობლემები შეგექმნებათ კედლის გაზეთის დროულად გამოცემაში, გაესაუბრეთ ამის შესახებ გუნდის წევრებს და მიაწოდეთ ინფორმაცია მთავარ რედაქტორს.

შესთავაზეთ მათ, თუ რა უნდა გააკეთოს გუნდმა, რომ დათქმულ დროში ჩაეტიოს.

მომხსენებელი

მომდევნო გაკვეთილზე თქვენ უნდა გააკეთოთ მოკლე პრეზენტაცია, სადაც სხვა გუნდების წევრებს გააცნობთ:

- რატომ შეარჩიეთ ესა თუ ის თემა მოწინავე სტატიისთვის;
- სხვა რა თემების განხილვას აპირებდით თქვენს კედლის გაზეთში და რატომ აირჩიეთ ან არ აირჩიეთ ეს თემები საბოლოოდ?
- რა იყო ფოტოების შერჩევის კრიტერიუმები და რატომ აირჩიეთ ესე თუ ის ფოტო?
- სხვა საკითხებს, რომელიც განიხილა თქვენმა გუნდმა.

მასალა მოსწავლეებისთვის 9.3
რჩევები – როგორ დავწეროთ კარგი სტატია

სანამ წერას შეუდგებოდე

დაფიქრდი, რა არის შენი სტატიის მიზანი: თუ ახალი ამბის ან მოვლენის შესახებ წერ, მიზანი, უპირველეს ყოვლისა, იქნება მკითხველის ინფორმირება.

აწარმოე მცირე კვლევა და გამოკითხვა. არ დაგავიწყდეს ჩანიშვნების გაკეთება და ჩაიწერე გამონათქვამები, რომელიც სტატიის წერისას გამოგადგება.

წერის პროცესში

გამოიყენე მოქმედებითი გვარი, რათა მკითხველს ნათლად გადასცე, თუ რა ხდება რეალურად.

პირველ რიგში, ის ინფორმაცია მიაწოდე მკითხველს, რომელიც მისთვის მართლა საინტერესო იქნება.

გაითვალისწინე ქვემოთ მოცემული რჩევები.

პირველი აბზაცი

ეცადე, დააინტერესო მკითხველი – დაიწყე სასაცილო, გამჭრიახი ან განსაცვიფრებელი წინადადებით. ეცადე, შეიტანო მრავალფეროვნება – დაიწყე სტატია კითხვით ან პროვოკაციული განცხადებით. პირველ ორ წინადადებაში შეეცადე მკითხველს მიაწოდო ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ ვინ, რა, სად, როდის, რატომ გააკეთა.

მეორე/მესამე/მეოთხე აბზაცები

მიაწოდე მკითხველს მომხდარის დეტალები შემდეგ კითხვებზე ვრცელი და საინტერესო პასუხების საშუალებით:

- ვინ იყო მონაწილე?
- რა მოხდა?
- სად მოხდა?
- როდის მოხდა?
- რატომ მოხდა?

ციტატის სახით მოიყვანეთ ერთი–ორი გამონათქვამი იმ ინტერვიუებიდან, რომელიც თქვენ მოსამზადებელი სამუშაოს ჩატარების დროს აიღეთ. დაწერეთ მესამე პირში (იგი, მათ ან ისინი). არ დაგავიწყდეთ, უნდა იყოთ ობიექტური და არასოდეს ღიად არ განაცხადოთ თქვენი საკუთარი მოსაზრება. ციტატები გამოიყენეთ სხვათა აზრის გამოსახატავად.

ბოლო აბზაცი

ძალიან ნუ გააჭიანურებთ, დაასრულეთ სტატია. ეცადეთ დაასრულოთ ციტატით, ფრთიანი გამონათქვამით ან ლაკონური შემაჯამებელი წინადადებით.

(შემოკლებული ვარიანტი)

წყარო: მედიაწიგნიერების ცენტრი
პირველწყარო დოკუმენტი: გაკვეთილის გეგმა, რეპორტიორი ერთი დღით
ავტორი: ჯინი უოლერი
www.media-awareness.ca